

1. De iure rerum, et iuris in re. speciesq. P. Henr. Hahnig, Art.
2. De iure Apostolorum. P. Andr. Goetschke, R. Moerder.
3. De libello in actione Hypothec. rite formanda. P. J. F. Rivring, Art. Heckner.
4. De redintegratione Circulorū P. R. S. P. N. C. Lyncker, R. D. von Cuffing.
5. De tacito pignore locatōis in rebus conductorio illatis, occas. l. 5. C. de Locat. P. G. H. Brückner, R. J. M. Fockig.
6. Henr. Cocceji Collationes Juridicae ad Fr. G. d. Struvium.
7. De natura et interpretatione Sponsionū P. F. Ludovici, R. H. Hammer.
8. De captatoris Institutionibz P. C. Thomafig, R. H. Thomae.
9. De iure circa actus imperfectos. P. H. Coccej, R. J. H. Wijnss.
10. De Compensatione Debitorū publ. P. J. C. Harprecht, R. G. Harot.
11. De eo quod iustum est durante Infinitio. P. J. H. Böhm, R. G. Wolde.
12. De causis ad Cameram Imperii non appellabilibz. P. J. S. Strigke, R. Cassar de Lengercke.
13. De Investitura abusiva. P. S. Strigke, R. J. H. Gintler.
14. De incerta Ambiguoſa decisione. P. S. Strigke, R. J. S. Hauffschel.
15. De causa incidente. P. S. Strigke, R. J. Knorre.
16. D. Cuderi Menokenii Paradeimomena iuris admericula per Indicem proposita.
17. De iure precum publicarū. P. J. H. Böhm, R. Frid. à Salern.
18. De Divortio propter infidias vitae Auctas. P. S. Strigke, R. J. P. Memmingerg.
19. De eo quod iustum est circa lucrum publ. P. J. H. Böhm, R. H. Schwan.
20. De sponsalibz de furto et de praesenti. P. Ideo, J. P. Trofe, R. C. Thomafius, R. J. P. Pfenn.
21. De origine ac progressu. P. Ideo, J. P. Trofe, R. C. Thomafius, R. J. P. Pfenn.
22. De concubinato. C. Thomafig, R. J. M. Auerbach.
23. De Matrimonio illustri ex ratione status. P. J. C. Nöfler.
24. Absolutio a iuramento. P. J. H. Pott, R. J. G. de Werdeck.
25. Absolutio observantiae canonicae, fact. Guffing.
26. De Bigamiae praescriptione. P. C. Thomafig, R. G. Enger.
27. De privatis Legatorū sacris. P. J. H. Böhm, R. G. Heining.

~~40. 21.~~
DISPUTATIO JURIS CANONICI
DE

21

**ORIGINE
AC PROGRESSU
PROCESSUS INQUI-
TORII CONTRA
SAGAS,**

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ MARCHIONE BRANDENB.
DUCATUS MAGDEB. GUBERNAT.

&c. &c

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORUSSIÆ REGIS CONSILIA-
RIO INTIMO. UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTO-
RE AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULTATIS
JURIDICÆ ORDINARIO,

*PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI
SUBJICIT*

DIE XXX. APRILIS M. DCCXII.

H. L. Q. C.

JOHANNES PAULUS IPSEN,
HUSO SLESVICENSIS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Typis JOHANNIS CHRISTIANI ZAHNII, Acad. Typogr.

DISPUTATIO JURIS CANONICI
DE

ORIGINE
AC PROGRESSU
PROCESSIONIS INQUIRIT
TOMI CONTRA

SAVAS

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

FRANCISCO MARCIANO DE DOMINO

DR. FRIDERICO WILHELMO
PRINCIPIS BORUSSIE MARCHIONIS BRANDEBURGICIS
DUCATIS MAGNIFICENTIAE CURIAE

DR. CHRISTIANO THOMASIO
BOTANICIS ET AGRICULTURAE REGIS CONSILII
ROLANDINO MANTUANO INDIENAE MEDITERRANAE
AC AGRICULTURAE THYMASIENSIS FACULTATIS
MAGISTRO ORDINARIO

IN ACADEMIA THEOLOGICA

DIE XXII APRILIS MDCCLII

JOHANNES GAFFELUS PSEBEN
PUBLI-
CISUS

THE JOHANNES CHRISTIANUS ZAHN, ANST. LEIPZIG

DISSERTATIO
DE
ORIGINE AC PROGRESSU PROCESSUS IN-
QUISITORII CONTRA SAGAS.

§. I.

Copus Dissertationis præsentis est, doctrinam sanam de Crimine Magiæ, hæctenus crude (a) propositam, alio modo proponere; ut aptior sit ad palatum eorum qui præjudicio auctoritatis nimis adhuc immerfi sunt (b). Cum enim ipsi Jovem lapidem jurent, persuasionem de pactis

*Scopus Dis-
sertationis,
succurrere
imbecillitati
errantium.*

A

(a) Scilicet à Dn. Præside & D. Reichio in *hujus Disp. inaugurali de Crimine Magiæ* anno 1701. habita. Crude autem proponi hic voco, si veritas aliqua, quæ communiter hæctenus pro errore fuit habita, proponatur eum rationibus etiam palpabili-

bus & evidentissimis, absque præcedente præparatione ostensionis, vel obiter saltem & quasi aliud agendo facta, unde persuasio communis vere erronea originem & initium sumpserit.

(b) Est hoc præjudicium com-

factis diabolici cum sagis esse longe antiquissimam; & cum ipsa si non creatione, saltem cum lapsu hominis coepisse; & adeo haecenus valde scandalizati fuerint, quod alii ausi sint, rem intuitu totius humani generis per tot seculorum decades publica fidei, his ultimis demum mundi temporibus, in dubium vocare (c): tentabimus, an iis, aut horum similibus, forte ruborem excutere possimus, si ad oculum ostenderimus, persuasionem publicam de factis diabolici cum sagis deque ejus cum ipsis concubitu & conventibus sagarum &c., esse valde re-

cen-

commune humano generi, ut omnes a nativitate praedictio auctoritatis sinus immerfi, & credamus, opiniones communes, et si maxime erroneas, perpetuo pro veris esse habitas, & indignemur illis, qui contrarias assertiones etiam evidentissime demonstrant. Recordatur adhuc ipse Dn. Praeses quid ipsi in simili causa olim acciderit, cum Pufendorfius immortale illud opus de J. N. & G. ederet, de quo jam dixit in *differt. proem. ad inst. jurispr. divinae* §. 6. & 9.

(c) Pertinet huc potissimum scriptum Pastoris cujusdam tum temporis in Patria mea virulentissimum, anno 1705. Hamburgi editum; ab Auctore for-

te bona fide collectum sub titulo *Berworfener Hexen- und Zauber-Advocat.* Dolet equidem Dn. Praeses, quod Auctor magno, quamvis vano impetu, veritatem illam in *D. diff.* propositam aggredi & destruere conatus fuerit. Cum vero experientia testata fuerit, ejusmodi scriptis nil nisi nuditatem erroris communis magis magisque detegi, & veritatem magis magisque per tales erroris vulgaris promachos propagari; non irascitur, sed potius auctorem & eius similes misericordiae divinae (quam ipse haecenus per aliquot annorum decades intuitu suorum praedictiorum expertus est abundantissime), ex sincero cordis affectu commendat.

centem, & aetatem diaboli, ex ista publica persuasione, cum sagis pacta expressa facientis, vix sesqui seculum excedere (d).

§. II.

Quod autem titulum dissertationis nostrae fecerimus de ortu ac progressu processus inquisitorii contra sagas, ideo factum, ut una quasi fidelia duas dealbemus parietes, hoc est: initio docebimus, persuasionem communem & publicam de modo memoratis actis vel agendis diaboli cum sagis, non fuisse receptam ante institutionem processus inquisitorii contra sagas; processum autem inquisitorium contra sagas ostendemus incepisse demum sub finem seculi decimi quinti. Deinde probabimus, istam persuasionem publicam de hisce agendis diaboli cum sagis, esse adhuc multo recentiore processu inquisitorio contra sagas, & demum, si non sub finem, certe post medium seculi decimi sexti ab Inquisitori-

*Ratio rituli
& methodia
dicendorum.*

A 2

(d) Quis enim non erubesceret, nisi omnem pudorem injuraverit, qui convincitur, errorem aliquem, quem credidit fuisse antiquissimum, esse tam recentem. Notanter vero dico, *persuasionem publicam*. Cum autem nulla persuasio erronea in momento publica & communis fiat, quæ non antea per sensibile aliquod temporis spatium, pro diuersitate circumstantiarum aliquando valde diuturnum,

privata fuerit; inde & infra suo loco docebimus, prima initia persuasionis illius privatae de pactis diabolicis cum sagis, de concubitu diabolico cum iisdem, & de conventu sagarum; sed utrumque breviter & quasi per indicem: cum prolixior & eruditior ejus rei demonstratio postulet volumen aliquod ingentis molis, & transcendat terminos disputationis, quam meditatur, academicæ.

fitoribus pravitatis magicæ fuisse defentam & propagatam.

§. III.

*Cur sagoruna
tantum in tie
culo facta
mouit.*

Quod vero titulus de sagis loquatur, non ideo factum, ac si vellemus excludere mares a consideratione præsentis dissertationis; sed ut hic aliquid indulgeremus communi loquendi ufui (e), haud dubie a primis Inquisitoribus originem ducente, ut qui anxie, quamvis ineptis plane rationibus, demonstrare annifi sunt, foeminas præ maribus crimini magicæ esse magis obnoxias (f).

§. IV.

(e) Appellamus enim adhuc hodie processum contra magos den Herens process,

(f) Vid. Malleus Malefic. Parte I. qu. 6. p. 91-104. Ut prægustum de hujus auctoribus lector habeat, sequentia inde excerptimus. Primaria ratio quam afferunt, hæc est: dicunt, tria esse in rerum natura, linguam, Ecclesiasticum, & foeminam, quæ medium in bonitate & malitia tenere nesciant. Inde post locos communes contra malitiam Ecclesiasticorum absque iudicio allatos, quos utique in honorem ordinis ecclesiastici referre abstinemus, multa deblaterant contra mulieres: quod mulier sit necessarium malum, naturalis tentatio &c., quod mu-

liebrium vitiorum fundamentum sit avaritia, quod mulieres sint incontinentis linguæ, quod minus valeant intelligendo bona quam viri, quod Eva formata fuerit de costa curva & torta pectoris, quasi contraria viro; quod *femina* dicta sit a *fe* & *minus* (risum teneatis amici) quia semper *minorem* habeat & seruet *fidem*, quod mulieres sint proclives ad odia, æmulationem, impatientiam, vindictam, inobedientiam; quod omnia fere mundi regna propter mulieres sint everfa, & quod mundus sine mulieribus esset conversatio Deorum; quod mulier sit chimeræ &c. pudet enim ineptiarum. Obiter saltem notamus: & Laicus protulisset illud dicerium

PROCESS. INQUIS. CONTRA SAGAS. ¶

§. IV.

Ut vero omne Litigium de vocum significatione tollatur; sagam definitio: quod sit foemina, partum cum diabolo faciens expressum cum abnegatione fidei, item concubitu ejus utens, & in solenni aliarum sagarum conventu eum sub specie hoedi vel simili apparentem impudicis & turpissimis actibus adorans (g).

Sagam definitio.

§. V.

Jam ad rem. Videamus, an persuasio illa publica de TALIBUS(h) sagis fuerit ante introductum processum Inquisitorium recepta. Negamus. Ubi quidem jure stricto usi poteramus a probatione negativæ abstinere. Sed tamen, ut eo palpabilior reddatur error communis, utemur inductione; ostensuri: tales sagas & sacris literis, & Juri Justiniano, & Juri Canonico, & Legibus Francorum antiquioribus, fuisse incognitas (i).

Probatum sagas non existisse ante introductum processum inquisitorium.

A 3

§. V.

cterium, de muliere ex costa curva creata, non sine ratione blasphemiae fuisset accusatus. At cum illi domini in sancto actu haereticationis & sagificationis constituti sint, ipsis licent omnia.

(g) Conf. *Dissert. Dn. Præfatis de crimine magiæ* §. 12.

(h) Hic est momentum totius controversiæ. Concedimus, magorum utriusque sexus mentionem fieri in Scripturis, Jure Civili, Canonico &c. Sed ne-

gamus usquam ibi doceri, quod magi pacta cum Dæmone expressa fecerint, ejus concubitu usi fuerint, conventus solennes cum aliis sagis celebraverint &c. Imprimis autem in sequentibus solliciti erimus de pactis diabolicis.

(i) Unde non curamus fabulas poeticas, Apuleii opera vel *Asinum aureum*, & similia scripta, quibus valde delectantur in quaestione de sagarum

exi-

S. VI.

Non in Scri-
ptura Sacra.

Quod de talibus sagis vero nihil extet in Scri-
ptura Sacra, vel inde fortissimum argumentum su-
mere licebit; quod ipsi primi Inquisitores contra
sagas constituti, ubi de pacto sagarum cum diabolo
loquuntur, saltem obiter ex scriptura afferant, quod
sagæ pactum fecerint cum interno & toedus cum
morte (k); & quod Theologi ac Jcri Pontificii com-
muniter (l) nullo alio argumento utantur pro ad-
struendo pacto illo, quam isto Esaiæ dicto. Ad quod
tamen multiplex est responsio.

S. VII.

existentia Apulejani illi sagisfi-
ces; qui utinam semper aurei &
non sepe lignei essent. Conf.
Johann Wagstaff vonden He-
rety c. 2. Horatium Epist. ult.
in fine. Senec. L. 4. Nat. qu.
e. 7. Luciani Philopseudejs.

(k) In Apologia Malleo
Malef. præmisso. Mundi vespe-
re ad occasum declinante, inso-
litræ quandam hereticam
pravitatem in agro Dominico
fuerescere fecit (Satanas);
heresim inquam maleficarum,
à principaliori in qua vigere
noscitur sexu, denotando. Que
dum innumeris machinatur
insultibus; hoc tamen in sin-
gulis, quod cogitatu terribile,
Deo nimium abominabile, &

omnibus Christi fidelibus odi-
bile cernitur, operibus exple-
tur. EX PACTO ENIM
CUM INFERNO ET FOE-
DERE CUM MORTE forti-
dissima servituti pro earum
pravis explendis spurcitus se
subjiciunt.

(l) Torreblanca de Magia
L. 2. c. 6. ab init. Hoc pactum
(dæmoniacum) affirmat com-
munis Theologie & juris pru-
dentie scholæ cum Propheta
D. Isaiæ c. 28. Percussimus fœ-
dus cum morte, & cum inferno
fecimus pactum. Quod D.
Thomas satis probabili in-
terpretatione Magis accom-
modat, ut & Pontifices Jo-
hannes XXII. in extravag.
con-

§. VII.

1.) Enim apud Esaiam est locutio metaphori- ^{Respondetur}
ca, quæ proprie ne quidem de pacto tacito intel- ^{ad textum Es-}
ligi potest, tantum abest ut de expresso. 2) Tho- ^{saia}
mas, ut infra videbimus, explicuit saltem de pa-
cto tacito. 3) Dubium, an textus hebraicus ibi lo-
quatur de inferno, annon potius de sepulchro, ut
contextus ostendit (m). 4) Non magis pactum
expressum cum diabolo inde probari potest, quam
pactum expressum cum morte (n).

§. VIII.

Novissime tamen Torreblanca (o) novo ar- ^{Item ad e-}
gumento utitur ex Scriptura S. unde probare ^{emplum Sa-}
vult, dæmones cum hominibus libenter pacta ini- ^{tana pactum}
re, quia Christo Domino ausi fuerint pacti condi- ^{offerentis}
tionem offerre (p). Etsi enim per id directo non ^{Christo.}
probetur pactum diaboli cum sagis, sufficit tamen,
quod exinde probetur diaboli in forma corporea ap-
parentis desiderium pacta ineundi cum homini-
bus; cum de desiderio hominum improborum
pacta

contra Magos, *quæ incipit su-*
per specula, & Sixtus V. in
bullâ contra Astrologos anno
1591.

(m) Conf. Pafor. Lex. Græ-
cum voce *ἀδύς*. Nec putes,
nos cum iis facere, qui per
Scheol hebraicum semper pu-
tant intelligi sepulchrum,

(n) Et vel ex hoc solo de-
berent, qui sagarum existentiam

ex Scriptura probare intendunt,
cognoscere, quod impudentio-
res sint quam ipsi Pontificii;
cum hi bene cognoverint, ter-
minos *Magorum* in S. Script.
sæpius occurrentes non proba-
re pacta sagarum cum Diabolo,
(o) *d. L. 2. c. 6. n. 3.*
(p) Matth. c. 4. *Hec omnia*
tibi dabo, si cadens adoraveris
me.

facta ineundi cum diabolo a nemine, quod credam, dubitarum fuerit unquam; & experientia tantum non, proh dolor! quotidiana istud desiderium probet.

§. IX.

Haberet utique illud argumentum magnum pondus, si modo hactenus sufficienter probatum fuisset, dæmonem in forma corporea salvatori apparuisse. Jam cum id nondum fuerit factum, liceat nobiscum Theologis quibusdam protestantibus (q) tamdiu de ea expositione dubitare; imprimis cum hactenus a nostratibus pro articulo fidei non fuerit agnita (r).

§. X.

(q) Ita Theodorus Beza in *Luc. 4. v. 5. Hoc videtur satis ostendere, hæc omnia per visionem quandam, non corporali transvectione & ostensione esse gesta. Quomodo nempe humanitus videre potuisset omnia regna orbis, & gloriam ejus in momento?*

(r) Nec de ea quicquam extet in Augustana Confessione. Unde mirarer, qui fieri potuisset, ut propter dubium hoc à Dn. Præsidente alibi propositum, tantis animorum motibus effervercerent etiam illi, qui alias prætendant maxime sedatos affectus possidere; nisi constet,

eos, qui sanam rationem docent esse abjiciendam tanquam penitus corruptam, non posse non etiam omnem interpretationem rationabilem Scripturæ S. simul rejicere, & sub hoc prætextu imprimis occultare alte radicatum odium erga Reformatos, quoties talibus interpretationibus utuntur. Nos vero credimus, salva coeterum religione Lutherana, posse a nobis retineri interpretationem Bezae ut piam, aut certe ut non impiam, præsertim, cum insuper non meminimus, etiam in Formula Concordiæ circa expositionem hujus dicti aliud quid esse ab

Aucto-

*Scilicet, ejus
loci interpre-
tationem a-
pud Prote-
stantes esse
dubiam*

PROCESS. INQVIS. CONTRA SAGAS. 9

§. X.

Porro in iure civili nihil legitur de sagis pacta cum diabolo facientibus, aut cum eo concubentibus, aut conventus solennes agentibus. Sedes materiæ est in titulo de maleficis et Mathematicis (s), ex quo tamen ne ipse quidem Petrus Binsfeldius (t), magnus alias fabularum illarum defensor, argumentum ali- quod desumere ausus est (u).

Non in iure Iustiniano.

§. XI.

Pergo ad ius canonicum. In decreto tantum abest, ut defensores erroris communis aliquid pro sua sententia inveniunt, ut potius graviter ipsis ob- stent in quæstione quæ de sortilegio & sortilegis a- git (w) canones duo, alter ex concilio Anquiren- si (x), alter ex Isidoro (y), desumptus.

Non in de- creto.

§. XII.

In decretalibus Gregorii IX. (z) nullus titulus de

Nec in decre- talibus.

Auctoribus determinatum.

(s) Vide Jac. Gothofred. ad l. s. seq. C. Theodosiani de malef. et mathem. Tom. III. p. 121. seq.

(t) Petrus Binsfeldius Theo- logus Treuirensis anno 1591. edidit commentarium in illum titulum codicis Iustiniani.

(u) Est in illo tractatu per- petuo textus iuris civilis mise- re torquet ad hypotheses in- quisitorum magicæ prauitatis; est in tractatu præmisso de con- fessionibus maleficorum & sagarum p. 33. seqq. assertio- nem de pacto diabolorum cum

sagis inepte probare velit.

(w) Quæ est quæstio s. cau- sa 26.

(x) Can. Episcopi 12. ibid. ubi notentur imprimis verba: *quod qui talia & his similia creclit, fidem perdidit &c.* Meretur canon totus ut perle- gatur. Et in eo refutando valde se torquent sagifices, de quo in- fra suo loco. Conf. interim Wagstaff von der Heyeray cap. 4 p. 66. 69. 80.

(y) Can. Nec mirum 14. ibid.

(z) Nam sextus decretalium,

B item

de sagis aut veneficis, sed saltem de fortilegiis. Sed ibi nihil de pacto aut concubitu diaboli cum sagis, aut de lagarum conventu.

*Quod & jam
suo tempore
Erasmus no-
tavit,*

§. XIII.

Quæ hætenus de jure civili & canonico diximus, valde illustrantur ex loco insigni Erasmi Rotodami, ubi postquam narraverat quandam relationem de mago quodam horrendis solennitatibus diabolum conjurante, miratur, unde hoc novum criminis genus, iuri civili & canonico incognitum, novissimis demum temporibus ortum fuerit (a).

§. XIV

item Clementinæ, & extravagantes tam communes quam Joh. XXII, jam ad tempora post introductum processum inquisitorium ab Innocentio III. spectant. Interim in his omnibus ne quidem titulus de fortilegiis extat.

(a) Vide noviss. edit. Epist. Erasmi Epist. 91. anno 1500. scripta p. 82. seqq. *Quod tandem huic monstro vocabulum indemus? Nam Chaldeorum, genethliacorum, mathematicorum, maleficorum, Pythonicorum, diuinorum, haruspicum augurum, ariolorum, necromanticorum, geomanticorum, sortilegorum, incantatorum, uti levia nomina nihil*

etiam ad hujus sceleris atrocitatem facere mihi videntur -- Et manium quidem consultores hebreorum leges capitali supplicio damnant; imperatorie vero haruspicum & augurum superstitionem & atrocissimis verbis insectantur -- et ipsos ultori gladio, incendio - addicunt -- id quod apparet in codice titulo de maleficis & mathematicis, ubi & glossema vere, ut Accursiani loquuntur isti, notabile, sed atro carbone notandum; quippe quod haruspicem pro monumentorum & avium observatore nimis ridicule interpretatur, tum sacerdotem pro necromanticis doctore

§. XIV.

Neque de pacto & concubitu diaboli cum sagis extat aliquid in legibus veterum Francorum; quin potius & apud hos persuasio hodie communis pro maxime hæretica vel pagana & capitali pœna puni-
 enda tuit habita (b). *Nec in legibus veterum Francorum.*

B 2

§. XV.

exponit; & item alia quædam, nescio magisne barbære an ineruaite, omnino tamen deridicule: quæ mihi tamen neutiquam sunt nova, cum toto digesto istiusmodi portenta ita passim occurrant, ut affueto mihi ne risum quidem jam moveant, nedum stomachum. Sed ad rem. Decreta vero pontificia, & item epistole, quas decretales vocant, ubi de forilegiis & id genus damnatis superstitionibus meminerunt, huiusmodi maleficium ne verbo quidem artingunt; sive, quod ea seculæ suspitionem quidem tantæ iniquitatis habuerunt; si ve quod, qui ea literis prodiderunt, mortalium auribus parcendum esse putarunt. Obiter & illud noto: in verbis præcedentibus quædam sunt indicia, ac si Erasmus istam relationem saltem secundum quas-

dam circumstantias non haberit pro vera: v. g. Cæterum, ut mihi post visum est, & fere sum huiusmodi famæ perquam avidus. Sed haud etiam conjectura consequor quid genus ille malus captaverit &c. & in sequentibus verifico. Ibi Theologus tum frequenti concione &c. & porro: Narrauit mihi Officialis prodigiosa quædam &c.

(b) Huc pertinet capitulatio de partibus Saxonie cap. 6. (apud Baluz. Tom. I. f. 251. sequ.) Si quis a Diabolo deceptus crediderit secundum morem paganorum, virum aliquem aut foeminam frigem esse, & homines comedere, & propter hoc ipsam incenderit, vel carnem ejus ad comedendum dederit, vel ipsam commederit, capitis sententia punietur. Adde Karol. manni Capitulare secundum an-

§. XV.

Responderur
ad capitulum
ex lege
Salica.

Et quamvis in lege Salica videatur plane contrarium esse receptum de potentia strigarum (c), adeoque communis doctrinam de eadem in lege Salica jam fuisse confirmata: id tamen haecenus dictis minime obstare potest, quia lex Salica diu ante fuit condita, quam Franci ad Christianismum se converterent (d); unde & frustra in ea testimonium quærit Bodinus (e).

§. XVI

no 743; & annexum ibi indicalem superstitionum & paganarum (ap. Baluz. Tom. I. fol. 151.) ubi inter alia inter paganas heydniſche Aberglauben refertur n. 12. de incantationibus, n. 13. de auguriis, vel avium vel equorum vel boum stercore vel sternutatione, n. 14. de divinis vel sortilegis, &c. Item n. 30. de eo quod credunt, quia famine lunam commendunt, quod possint corda hominum tollere juxta paganos.

(c) *Capit. 67* Si quis alterum hereburgium clamaverit, hoc est, strioportium, aut qui æneum portare dicitur, ubi striæ concinunt, & convincere non potuerit, 2500. denariis culpabilis judicetur. Si quis mulierem ingenuam striam clama-

verit, aut meretricem, & convincere non potuerit, 7500 denariis - culpabilis judicetur. Si stria hominem comederit, & convicta fuerit, 8000 denariis culpabilis judicetur.

(d) Vide Baluz. & Wendelinum ad legem salicam.

(e) De magorum Dæmonomania l. 2. c. 4. p. 293. ubi ex *d. capit.* probare vult, quod in conventu sagarum quidam sartaginem aut æneum aliquod argenteumve vas deferant, ad festa sua solennius celebranda. Unde potius argumentum invertendum, & dolendum, quod sagifices hodierni a primævo veterum Francorum & Germanorum Christianismo ad pristinas superstitiones paganas ex diaboli deceptione ortas, iterum fuerint relapsi.

§. XVI.

Interim ex istis legibus, ut & ex libello Agoberti Episcopi Lugdunensis apparet, istas superstitiones ex paganismo ortas, tam firmiter inhæsisse animis populi, ut vix adhortationibus doctorum & legibus pœnalibus inde tolli potuerint (f).

*Illustrantur
dici a ex loco
Agoberti.*

§. XVII.

(f) Scripsit Agobertus anno 833. libellum contra somnia plebis (contre la resverie du peuple) unde sequentia excerpfit Naudæus *Apolog. pro iis qui falso de magia suspecti fuerunt cap. 7. p. 85. edit. Paris.* „Credidisse scilicet illis temporibus populum, eos, qui in primo capit. Capitularis Caroli „M. & Ludovici Pii (parum apte versio germ. im ersten Hauptstück der Capitularien der Herren der Könige Caroli M. und Ludovici des Guttwilligen) propterea Tempestarii si- „ve immissores tempestatum appellati fuerint [In cit. loco quidem tempestariorum mentionem non invenio; sed alibi tamen memorantur tempestarii vel tempestuarii, ut in Capit. Caroli M. de anno 789. c. 63. (apud Baluz. Tom. I. fol. 235.) in capit. incerti anni c. 40. (apud eund. fol. .), in Capit. Ca-

roli & Ludovici Lib. 1. cap. 62. p. 713. & lib. 6. cap. 374. p. 990. & in capit. Herardi Turonens. capit. 3. p. 1287.] potuisse „turbare aerem, & pro lubitu „tempestates excitare; eamque „opinionem illo tempore valde „communem fuisse, quod hi „incantatores per tempestates a „se excitatas corrumpant frumenta & fructus agnorum & „arborum, eosque postea vendant certis quibusdam incolis „nescio cuius Magodia, quotannis navigia per aerem parantibus, & advenientibus ad „illos tempestarios, & fructus „venditos ab his in navigiis per aerem iterum auferentibus, „Addit Agobertus, quod hæc „nuga tam firmiter se insinuarint in animis plebis, ut ipse „vix potuerit tres viros & unam „fœminam a morte liberare, „cum populus sibi persuasisset, „esse illos homines cives Magodia,

§. XVII.

Es Johannis
Sarisberien-
fis.

Imo adhuc seculo duodecimo, apud eruditum, pro moribus illorum temporum, Johannem Sarisberiensem Episcopum Carnotensem (g), nulla mentio pactorum diabolicorum & reliquarum nugarum

„godia, singulari fato ex navi-
„bus delapsos, &c. Tandem
„claudit libellum pulchra hac
„sententia: Tanta jam stultitia
„oppreffit miserum mundum,
„ut nunc sic absurda res cre-
„dantur a Christianis, quales
„nunquam antea ad credendum
„poterat quisquam suadere pa-
„ganis (scil. ut intelligo, Roma-
„nis, conf. supra §. 5. lit. 1.).
Hac occasione tamen liceat no-
bis ad statum controversiæ su-
pra §. 1. lit. d. de persuasione
publica formatum jam illud ad-
dere: persuasionem publicam
aliam esse plebis, aliam Docto-
rum & magistratus. Dum do-
cemus persuasionem publicam
de potestate sagarum, esse valde
recentem, intelligimus persua-
sionem publicam doctorum &
magistratus. Nam persuasio
publica plebis apud Germanos
haud dubie antiqua & ex paga-
nismo retenta fuit, Quan-
quam tamen & illud addendum;

etiam plebem tum quidem su-
perstitiose multa de potestate sa-
garum credidisse; nondum ta-
men de pacto aut concubitu
cum diabolo aliquid in illis su-
perstitioibus legi. Unde dicitur
*in d. capit. 3. Herardi Turonen-
sis, quod in synodo debeant spe-
cialiter ventilari causa, de i-
gnotis angelorum aliorum-
que sanctorum nominibus, ut
non recitentur. Et de male-
ficis, incantatoribus, divinis,
fortilegis, scammariis tempe-
stariis, & brevibus pro frigo-
ribus, & de mulieribus vene-
ficis, & que diversu PIN-
GUNT portenta, ut prohibe-
antur, & publice poenitentia
mulhentur.*

(g) Scriptur sub Friderico I.
Imperatore anno 1146, conf.
Joh. Baleum *Cent. 4. de Script.
Angliae*; unde summarium vi-
tae Johannis Sarisberienfis præ-
missum est ejus *Metalogico* in
edit, Lugdun. Batav. 1639.

rum (h). Quin potius ex eo videre licet, quod illis temporibus ne quidem tanta potestas nocendi veneficis fuerit adscripta a sagacioribus, quanta ea hodie esse creditur (i). §. XIIIX

Uti vero ex haftenus dictis patet, persuasione-
nem publicam, de pactis & concubitu diaboli cum sa-
gis, de sagarum conventu, de transmutatione earum
in bestias, &c. ante processum inquisitorium ab Inno-
centio III. initio seculi decimi tertii introductum (k),
animis doctorum & magistratuum se nequaquam in-
finuasse; sed potius fidem talium nugarum pro cri-
mine fuisse habitam: ita porro recta ratio ostendit, o-
riginem processus inquisitorii contra sagas in
novioribus adhuc quarendam esse temporibus;
partim quia est species processus inquisitorii, partim
quia auctores Mallei maleficarum aperte docuerunt,
hæresin maleficarum illorum tempore fuisse insoli-
tam speciem hæreticæ pravitatis (l). §. XIX.

*Origo proces-
sus inquisi-
torii contra
sagas post
tempora In-
nocentii I.I.
quarenda.*

(h) Etl̄ lib. I. de nugis cu-
rial. cap. 9. seqq. agat ex pro-
fesso de præstigijs, unde dicantur,
quis eorum auctor fuerit;
qui sint magi & unde dicantur,
de speciebus Magicæ; quinam
sint incantatores, arioli, aruspice-
es, pythii, vulticoli, imagina-
fii, conjectores chiromantici,
specularii, mathematici, falsifla-
tores, sortilegi, augures.

(i) Sic enim idem Auctor d.
L. I. c. 12. p. m. 37. in fine. Ho-
rum (incantatorum) vero ma-
litia etiam cum plurimum

nocent, artificio levi dissolvi-
rur, si videlicet, qui suspecti
sunt, conventi ab aliquo cri-
men suum inscientur, (subin-
telligo, quod in casu hujus insi-
ciationis incantatio omnem ef-
fectum suum sponte perdat.)
aut si confessi fuerint, cogan-
tur maleficium revocare.

(k) Uti peculiari dissertatio-
ne de origine processus inquisi-
torii docuit Dn. Praeses.

(l) Vide supra locum §. 6. lit
k, descriptum.

§. XIX.

*Respondetur
dubii qui-
busdam.*

Antequam vero pergamus ostendere, circa quæ demum tempora origo processus inquisitorii contra sagas inceperit, removenda prius erunt dubia quædam, quibus videtur inferri posse; vel quod processus inquisitorius in genere sit antiquior Innocentio III., vel quod etiam processus inquisitorius contra sagas jamdiu ante Innocentium III. in usu fuerit.

§. XX.

*1) Quod pro-
cessus inqui-
sitorius sit
antiquior
Innocentio
III.*

Sunt enim qui putant, ab initio Episcopis & dioecesanis id muneris competiisse, ut ecclesias suas ab hæresium labe custodirent, & si quis forte infectus esset, de eo per audientiam inquirerent. Sed primum Innocentium III. delegatæ inquisitionis officium instituisse, ad Episcoporum scilicet nolentium aliis negotiis præferre fidei negotia, suppleendam negligentiam (l). Sed hi revera nobis non contradicunt; cum jam alibi docuerit Dn. Præses; non omnem inquisitionem esse processum inquisitorium (m): ut taceam, obscurum esse quid sit per Episcopalem audientiam inquirere (n), & latere hic petitionem principii.

§. XXI.

(l) Ziegl. *ad Lancell. lib. 4. tit. 5. §. 1. p. 156.* conf. quæ dicitur Excell. Dni. Böhmerus in *Emend. ad Schiltneri instit. lib. 1. tit. 19. §. 18. p. 202.* et (m) *in d. dissert. §. 1. §. 3. lit. q. §. 17. §. 20. lit. xx. §. 4.*

(n) Non enim reperitur in titulo *C. de episc. aud.* quod episcopalis audientia inferat potestatem, aliquid circa processum accusatorium, tum unice receptum, mutandi.

§. XXI.

Gravior est illa obsecutio, quod jam seculo octavo Bonifacius Germanorum Apostolus, a Pontifice inquisitor hæreticæ pravitatis constitutus, multos hæreticos igni tradiderit comburendos (o); si modo auctor, qui id asseruit non post Innocentii tertii vixisset demum tempora, & absque iudicio res gestas in seculis antiquioribus non sibi imaginatus esset secundum mores suorum temporum: unde majori jure illud assertum negare licebit, cum de eo fileant scriptores fide digniores gesta Bonifacii explicantes.

(p) Ut taceam, istum auctorem etiam ab aliis jam nota-

2.) Quod jam
Se. IX. Bo-
nifacius in-
quisitor
hæreticos cre-
maverit.

(o) Suppeditavit hanc objectionem idem Excell. Böhmmerus d. l. ex Johannis de Polda *Chronicis Ecclesie Hamelensis*, quæ vidè in *Tom. II. Script. Brunsvic.* ab Ill. Leibnitio editorum, ubi paulo post initium Chronicæ p. 505. auctor ita loquitur. *A. 712. Papa Gregorius secundus misit Bonifacium ad Ducem Pipinum majorem, patrem Caroli M. ut ipsum in primum Regem Francie ungeret & consecraret. . . Hic Bonifacius auctoritate Apostolica inquisitor hereticæ pravitatis extiterat; unde adjutorio dicti Regis Pipini multos hereticos, exterminavit, & igni tradidit comburendos. &c.*

navit, & igni tradidit comburendos. &c.

(p) Vide Sagittarii *antiquitates gentilis & Christianismi Thuringiaci libro 2. & 3.* qui diligenter omnia collegit ad acta Bonifacii facientia, sed tamen nihil ibi legitur de eo, quod Bonifacius inquisitor hæreticæ pravitatis constitutus fuerit, aut hæreticos cremandos tradiderit: sed mentionem saltem facit hæreticorum quorundam excommunicatorum l. 2. c. 7. §. 2. p. 79. 80. & ibidem c. 5. in fine p. 137. ipse notat: *Was die Thüringischen Chronicken von Bonifacio fabuliren, daß er die Thüringer mit Gewalt über-*

G

bere

notatum esse; quod in gestis Bonifacii non ubique verosimilia attulerit (q).

§. XXII.

3) quod seculo nono & decimo magi & sagæ combusta fuerunt.

Eadem est responsio ad objectionem eorum, qui statuunt, seculo nono 20.844. tempore Ramiri Regis magos in Hispania igne esse crematos (r); item, quod seculo decimo anno 914. multæ sagæ combustæ sint in territorio Corbejensi (s).

§. XXIII.

Origo processus inquisitionis contra sagas anno 1484.

Jam in viam, & ad originem processus inquisitionis contra sagas. Nullum vero est dubium, quin illa referenda sit ad finem seculi decimi quinti; ubi alius

berzogen/ und also zum Christlichen Glauben solle gebracht haben/ ist eine so abgeschmackte Sabel/ daß ich sie nicht würdig geschäht zu erzehlen/ vielweniger sie zu widerlegen.

(q) Vide ipsum Ill. Leibnitium in *introd. ad. Tom. II. n. 41. p. 40.* Adde iterum Sagittarium *d. lib. 2. & 3.* unde apparebit, falsum etiam esse quod nos terribat, initio Sec. IIX. iussu Gregorii II. Pipinum a Bonifacio coronatum esse; cum ea coronatio denuum post medium seculi IIX. sub Zacharia aut Stephano facta fuerit.

(r) Suppediavit hanc objectionem Torreblanca *de magia lib. 3. c. 13. n. 24. p. 419.* ex Ma-

riana. Idem tamen Torreblanca *ibid. n. 25.* notat, Fridericum II. anno 1222. constituisse, ut hæretici igne consumerentur.

(s) Objectionem hanc suppediavit Ill. Leibnitius in *introd. ad eund. Tom. II. n. 25. p. 27.* ex Annalibus Corbejensibus (qui desinunt anno 1471.) antea a Christiano Francisco Paulino editis, sed ab ipso in *d. Tom. II.* hinc inde interpolatis; ubi ipsemet notanter addidit: *Sagas jam anno 915. in territorio Corbejensium combustas, ut hoc eodem Chronico notari miror, neque enim alias observo tam verussum fuisse morem crudelis credulitatis.*

PROCESS. INQUIS. CONTRA SAGAS. 19

alius Papa Innocentius nempe II. anno 1484. peculiari bulla, Henrico Institori, inquisitori (hæreticæ pravitatis) in partibus Alemanniæ superioris, & Johanni Sprengero, inquisitori in partibus Rheni, potestatem dedit inquirendi in crimen magiæ, quod illo tempore ortum esse dicitur (t), iisque adiunxit quendam Johannem Gremper, &c. (u).

§. XXIV.

Cum tamen non sit verosimile; crimen aliquod tam horrendum uno quasi momento & tam subito incrementa sumfisse; & præterea etiam ex illa bulla Innocentii II. nondum perspicue appareat, an & tum statim publica persuasio invaluerit de pactis & concubitu diaboli cum sagis; videndum nunc erit quibus gradibus pedetentim tam ante, quam post bullam illam papalem, persuasio hæc ex privata facta fuerit publica & quasi universalis; item, quaenam impedimenta ista persuasio nata fuerit. Hic vero res paulo altius est deducenda.

§. XXV.

Constat hodie, Judæos inter multas absurdissimas de angelis doctrinas etiam docere, quod Adamus initio cum succuba & Eva cum incubo concubuerit, & quod Angeli Asa & Asael cum filialibus hominum

*primus ejus
crisus & par-
tim ex Ju-
daismo;*

C 2 gi-

(t) Repete iterum locum malei maleficarum jam supra S. 6. lit. k. descriptum,

(u) Exhibetur illa bulla Innocentii II. in septimo Decre-

talium, tit. de maleficis & incantatoribus c. 4. & plenius cum subscriptione præmittitur ipsi tractatui mallei maleficarum.

gigantes genuerint (w): neque hæc traditio Judæorum ita nova est, sed jam apud Josephum ejus vestigia reperiuntur (x). Unde & postea eam ex parte hauserunt & propagarunt auctoritate sua patres nonnulli ecclesiæ primitivæ (y).

§. XXVI.

Partim ex
Platonismo.

Deinde Platonici multa, præ reliquis Philosophis Græcis, de natura Dæmonum & corporibus eorum aereis, item conversationibus cum hominibus (z), &c. commenti sunt; quorum phantasmata quædam cum postea quidam ex Præcellentissimis Patrum Ecclesiæ, qui non raro Platoniam sectam nimis justo venerabantur (a), doctrinæ suæ immiscuisent, & hoc pacto occasio data fuit fabulæ de pactis Dæmonum cum sagis (b).

§. XXVII.

Partim ex
fitionibus in
vitiis Pa-
trum.

Porro patres primitivæ ecclesiæ, ad excitandos alios ad vitam piam & sanctam, scribebant sæpius vitas sanctorum. His bona ex intentione, quamvis parum prudente, multas fabulas immiscebant, de ap-

(w) Vid. Eisenmengers *entdecktes Judenthum* *Part. 2. c. 3. p. 43. seq. & p. 430. seq.*

(x) *Lib. 1. Antiquit. Judaic. c. 4.*

(y) Justinus, Athenagoras, Tertullianus, Lactantius, Salom, Gesnerus *Commentar. in Genes. p. 145.* ubi simul notat, his contradixisse Augustinum Hieronymum, Chrysostomum,

Theodoretum.

(z) Vide potissimum Jamblichium *de mysteriis.*

(a) e.g. Augustinus, de quo mox plura.

(b) Thomas Gale *in notis ad Jamblichium p. m. 310.* ubi agit de theurgia secundum disciplinam Platonicorum, addit: *Negotium perscitur vi pæti.*

apparitionibus & actis diabolicis tam cum sanctis quam cum improbis. Hæ vero vitæ sanctorum cum postea ab aliis viris piis, sed parum cautis, nimis commendarentur; insinuaverunt se etiam fabulæ tales; ut de earum falsitate nulla amplius suspicio remaneret (c).

§. XXIII.

Melioris declarationis gratia liceat saltem adhuc pauca annotare de tribus ecclesiæ patribus & olim & hodiernum magnæ auctoritatis, Hieronymo, Augustino, Gregorio M. Hieronymum magnopere delectatum fuisse narratione ejusmodi fabularum, non solum vitæ Eremitarum, Pauli, Hilarionis, & Malchi, ab ipso editæ docent; sed & quæ de muliere septies icta, de sua flagellatione in visione facta ob studium Scriptorum ethnicorum & præcipue Ciceronis, alibi

Ad progressum referenda auctoritas Hieronymi.

C 3

&

(c) Commentarii loco ad hunc paragraphum esse possunt, das Leben der Ältsväter & das Leben der Gläubigen a Dn. Arnoldo editæ, modo accedat commentator prudens. Nam dedicatio & præmissa introductio de vero scopo & usu vitarum patrum, cautelas omnes non exponunt. Majori etiam cum cautela legenda Historica narratio de vitis Patrum a multis commendatis. Quod enim, *ibid. in §. 16.* memoratur, vitas Patrum in Papatu per ius canonicum esse approbatas, equi-

dem non mirandum. Magis mirandum, qui fieri potuerit, ut a Doctoribus Evangelicis tanto cum conatu commendatæ fuerint istæ vitæ; cum tamen diffiteri nemo possit, eas multis fabulis esse repletas. An veritas autem ad sui insinuationem fabulis opus habet? Annon scriptura S. sufficit? Si huic non credunt, quomodo fabulis credent? Et revera vereor, ne pietas, ad cujus acquisitionem tot fictionibus opus est, si non tota, saltem magnam partem, ficta sit.

c magna quidem cum asseveratione narrat, abunde estantur (d).

§. XXIX.

(d) Erasmus in argumento *Epist. Hieronymi de muliere septies ista* (T. I. *Epist. Hier. f. 233. edit. Basl. 1537*) *Lusit in hac epistola Hieronymus artificio scribendæ historie. Idem in argumento Epist. de vita Pauli (ibid. fol. 257.). Videtur et hic Hieronymus exercitandi ingenii gratia lusisse. Porro in argumento Epist. de vita Malchi (ibid. f. 255.) Lusit & in hoc argumento ingenii exercitandi gratia. Idem in apol. ad Jacob. Fabrum. Contendit (Hieronymus) alicubi esse Pauli (Epistolam ad Hebræos) sed non in hac re tantum valet et a se ipso dissentiens Hieronymus, quem facile crediderim huic fuisse Epistole; & ut non omnino abhorruit a Platonis et Origenis sententia, vulgus aliquando fallendum esse, modo suo fallatur bono; ita voluisse credi Pauli, quo majori cum fructu legeretur. Idem in argumento Epist. Hieron. ad Eustochium de custo-*

dienda virginitate (d l. f. 134.) Prodit Hieron. & aperit rethoras ac fucos virginum, monachorum et clericorum, qui sub pretextu castimonie ventriculo avaritie serviebant. Lusit autem in his depingiendis paulo liberius, quam delicatæ quorundam aures ferre possent, &c. Et in hac ipsa epistola extat illa relatio Hieronymi de sua flagellatione ob studium Ciceronis; qua voluit Hieronymus Eustochium reuocare a lectione scriptorum ethnicorum. Attende jam ad verba Hieronymi: Neque vero sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacui; testis iudicium triste quod timui: ita mihi nunquam contingat in talem incidere questionem, live res habuisse scapulas; plagas sensisse post somnium. Quis tibi, Hieronymo credens, non persuaderet, Sanctum Patrem nihil minus quam somnia narrasse; Et tamen idem Hieronymus, idem

§. XXIX.

Magno Hieronymo major Augustinus, Platonicam *Et Augustini*

idem vir pius & sanctus, sub *ff-*
nem Lib. I. contra Rufinum:
Nunc autem novum impuden-
tiae genus; obijcit mihi somni-
um meum; & in ultima Apo-
logia adversus eundem. Ma-
gni criminis inquit, reus sum,
si puellis & virginibus Chri-
sti dixi, seculares libros non
esse legendos, & me in somnis
promisisse ne legerem --- Vide
quid inter tuum et meum sit
somnium. Ego me humiliter
reprehensum refero, tu ja-
ctanter te esse laudatum con-
geminas. Si politicus talia
scripsisset, inculcatum ei fuisset:
Mendacem oportet esse memo-
rem. Jam quis concoquat, il-
lud inventum in vita Pauli de
Satyro Antonio apparente, & in
re aperte falsa, impetive affe-
ctatam ab Hieronymo demon-
strationem, ac si nequaquam nar-
ret fabulam; (vide vitas pa-
trum ab Arnolde editas p. 7.)
item similis fabula de Leonibus
Paulo sepulchrum preparanti-
bus. (p. 112.) In vita Hilarionis
tot fabulae false pratenorum

miraculorum narrantur, ut pu-
deat, Vide imprimis eam de
equis ad usum ludorum Circea-
sium destinatis, aqua ex scypho
fictili, ex quo bibere consueverat
Hilarion, conspersis, reliquos
equos omnes cursu vincentibus.
(*ib. p. 100.*) Et tamen ab initio
Hieronymus spiritum sanctum
invocat, ut ipsi concedat gra-
tiam ut rite narret gesta Hila-
rionis. Quis crederet, viros
sanctos et pios talium abusu-
um capaces esse? Sed praebuerat Hie-
ronymo jam Athanasius exem-
plum in vita Antonii, quae ejus-
modi fictionibus de apparitio-
nibus diaboli sub varia figura,
vel humana, vel bestiali, vel mix-
ta, tota est repleta. (Vit. Patr. p.
19. 23. 34. 46. 47.) Quid mirum
ergo, si subsequentes etiam tali-
um vitarum conditores certa-
rent inter se, quis alterum fictio-
nibus talibus vinceret. Et jam
in vita Basilii M. apparet fabula,
de servo Proterii, pactum expres-
sum ac scriptum cum diabolo
faciente, & a S. Basilio postea
ab eo liberato (*ibid. p. 239. seq.*)

(e)

nicam philosophiam nimis æstimans (e), Dæmonibus quidem corpora tribuit (f); sed tamen fabulis Gentilium, de transmutatione sociorum Ulyssis, et Apuleji in bestias per artes magicas, plenam fidem non adhibet (g). Idem vero alibi docet, magnæ esse impudentiæ, si quis Faunos et incubos negare velit; cum ex historiis constet, Faunos et Sylvanos mulieribus cohabitasse (h): interim tamen dictum Genes. 6. non de angelis incubis, sed de filiis Sethi explicat (i). Porro statuit, figuras bestiarum phantasticas a Dæmonibus quandoque substitui hominibus, licet viventibus interim, sensibus tamen gravius ac vehementius, quam somno jacentibus, obferatis (k). Fidem etiam habuit legibus XII. Tabb. poenas in eos statuentibus, qui magicis artibus segetes ex agris dominorum in alios transferant (l). Pacta tamen Dæmonum frustra apud eum quæres.

§. XXX.

Gregorius M. Papa, exquisitissimus hypocrita et turpissimus adulator (m), quatuor libros dialogorum scripsit, de vita & miraculis patrum Italico-
rum, & de æternitate animarum, putidissimis fabulis re-

Et Gregorii
M.

(e) Libr. 8. de Civ. Dei cap. 4. & 9.	7. in f. C. 26. qu. 2.
f) Libr. 21. c. 10.	(i) Ibid.
(g) Libr. 18. c. 18. <i>Hæc vel falsa esse, dicit, vel tam inusitata, ut merito non credantur.</i>	(k) Libr. 18. c. 18. (l) Libr. 8. c. 19. (m) Ita Mornæus eum nominat in <i>Mysterio iniquitatis p. m. 247. & 250. edit. Salmur. 1612.</i>
(h) Libr. 15. c. 23. Adde Can.	

(n)

repletos ; in quibus uti ſuperſtitiones papifi-
ca diligenter inculcantur (n) ; ita & ex hoc nugarum
theſauro poſtea ſagifices paſſim hiftoriolas de pote-
ſtate Dæmonum depromere ſolent (o), quorum ap-
paritiones ſub ſpecie corporea paſſim narrat (p) ; et-
ſi tamen de pactis dæmonum cum hominibus nihil
apud eum deprehendere potuerimus.

§. XXXI.

Pergo ad noviora tempora. Initio ſeculi deci-
mi tertii (q) ſcripſit Gervafius Tilberienſis otia im-
perialia (r). Deprehendes in hoc opere, quod auctor
cre-

*ſcriptores
ſec. XIII.
Gervafius
Tilberienſis,*

(n) v. g. de foemina a diabo-
lo obſeſſa, quod nocte proces-
ſionem ac dedicationem orato-
rii præcedente cum marito con-
cubuerat L. 1. c. 10. de vaſe vene-
nato per formatum ſuper eo
ſignum crucis fracto, L. 2. c. 3.
de clerico ob votum obedi-
entiæ violatum a dæmone obſeſſo
L. 2. c. 16. de dæmone per ala-
pam obſeſſo a viro ſancto datam
eiecto, L. 2. c. 30. de dæmone
per ſignum crucis expulſo, L. 3.
c. 6. de purgatorio, L. 4. c. 29. de
oblacione hoſtiarum pro mor-
tuis L. 4. c. 55.

(o) De quibus videbimus
infra ſuo loco. Interim notan-
dum, Gregorium ipſum ſibi
præcaviſſe in præf. L. 2. circa

ſinem, ne videlicet tam putida
mendacia ipſi imputarentur,
quod ea ex virorum venerabilium
narracione haſerit.

(p) L. 1. c. 10. de diabolo ex
obſeſſo eiecto ſub forma homi-
nis peregrini hoſpitiū quæ-
rentis ; L. 3. c. 7. de conventu
dæmonum in templo Apollinis ;
L. 3. c. 16. de diabolo ſub ſpecie
ſerpentis, L. 3. c. 30. de diabolo
ſub ſpecie porci, ſed inviſibilis
tamen, extemplo Arriano exē-
unte.

(q) Scil. anno 1211. Illuſtr.
Leibnitius *Introd. ad T. 1. ſcript.
Brunſwicenſium n. 63.*

(r) Quæ poſt Maderi edi-
tionem emendatius inſerta ſunt
d. T. 1. f. 881. ſeqq.

(s)

crediderit dæmones incubos (s) ; item Faunos & fatyros (t) : dubitat tamen, an gigantes, de quibus in Genesi, generati fuerint per incubos (u) ; item quod crediderit, dæmones in pusilla sed humana forma opera servilia peragentes (w) ; item lamias, seu mulieres, quæ noctu domos momentaneo discursu penetrent, dolia, cantharos, & ollas perscrutentur, infantes ex cunis extrahant, luminaria accendant, & nonnunquam dormientes affligant ; (x) item conventum Lamiarum cum sui similibus in partibus transmarinis, & mutationes earum in feles (y) denique homines in lupos mutatos ; (z) &c.

§. XXXII.

*Cæsarius
Heisterbacen-
sis.*

Eodem seculi decimi tertii initio (a) Cæsarius Heisterbacensis scripsit Libros XII. illustrium miraculorum & historiarum memorabilium. (b) Hic narrat inter alia fabulam de juvene, qui circa finem seculi XII. vel initium XIII. a Diabolo ipsi in forma corporea apparente lapidem acceperit, ea virtute præditum, ut quamdiu eum in manibus teneret, de

(s) Decif. 1. c. 17. f. 897.

(t) *l. 18. eod. f.* ubi expresse citat & excerpt vitas Pauli & Antonii eremitarum.

(u) *C. 23. f. 905.* Potuit esse etiam, inquit, ut incubi dæmones gignerent gigantes.

(w) Decif. 3. c. 61. p. 980. Descriptio eorum, quos Neptunos a Gallis & ab Anglis Portunos appellari dicit, similis est fabulis nostratum de Cobaldis,

(x) Decif. 3. c. 85. p. 987. & Cap. seq. 86. ubi provocat ad Apulejum Platonicum.

(y) Decif. 3. c. 93. p. 991.

(z) *Ibid. c. 120. p. 1027.*

(a) Anno 1227. Illustr. Leibnitijs introdo. ad Tom. II. scripto Brunsvite, p. 47. Conf. ipsum Cæsarium Lib. 10. c. 48.

(b) Postea editos Coloniae Agripp. anno 1559. in Octavo.

de omnibus rebus subtilissime disputare potuerit (c); & aliam tabulam de clerico necromantiæ dedito, quem dæmon corporaliter in infernum duxerat, ut ibi videret tormenta Landgravi Thuringiæ, qui multas possessiones ecclesiis abstulerat (d); similis est tertia, de adolescente nobili, pactum cum diabolo faciente, ac creatorem abnegante, sed tamen matrem altissimi abnegare nolente (e); & quarta, de juvene itidem pactum cum diabolo faciente, & postquam mortuus esset, resuscitato, eum in finem, ut pœnitentiæ loco cruciatas suscipere. (f) Habes igitur hic prima initia persuasionis de magia cum pacto cum diabolo conjuncta: quamvis nullum sit dubium, illo initio cordatiores has fabellas risisse. (g)

§. XXXIII.

Circa medium seculi XIII. collectum est Speculum Saxonicum (h); in quo quidem legitur, quod magi ac fagæ debeant pœna ignis puniri (i): cæte-

*Aut hor spe-
culi Saxo-
nici.*

D 2

rum

(c) L. 1. c. 32.

(d) L. 1. c. 32.

(e) L. 2. c. 12.

(f) L. 12. p. 231.

(g) Recte Limborch *Hist. Inquis.* L. 3. c. 21. p. 231. Ejusmodi fabellas de pacto cum diabolo, et confessiones a Lamiis per tormenta expressas, ab ipsi Inquisitoribus (& aliquot ante seculis a monachis) esse formatas, ad augendum scilicet beate Maria & sacramentorum dignitatem; quasi nempe eorum veneratorem maximo impugnes diabolus,

(item ad augendum meritum per susceptionem monachismi, aut cruciatarum, &c.)

(h) Conring *de O. F. G.* c. 30. p. 182. Gryphiander *de Weichbild.* c. 28. n. 13. seq.

(i) L. 2. *Jur. Prov. Saxon.* art. 130. welcher Christen Mann oder Weib ungläubig ist/ oder mit Zauberey umgehbet/ oder mit vergiftnis/ und der überwunden wird/ die soll man auf einer Horden brennen. In textu Saxonico, post verba Vergiftnis/

ad-

rum, uti nec processus inquisitorius contra sagas inde probari potest (k); ira nec exinde constat, quod illo tempore magi & sagæ de pacto & concubitu cum diabolo, & de conventu publico & solenni fuerint accusati ○.

§. XXXIV.

Vincentii Bel-
lovacensis
speculum hi-
storiale.

Vixit etiam illo tempore Vincentius Bellocensis, qui magno labore specula quatuor conscripsit (m). In historiali, quicquid fabularum & nugarum reperire potuit, collegit; magicas artes tamen alio plane in sensu intellexit, quam hodie sumuntur (n). In-

additur oder mit wickene / de eius significatu alio tempore inquirendum; quamvis & illa additio non extet in editione anni 1516. Quod vero vivicomburii poenam attinet, illa satis antiqua est. Nam jam Paulus L. 5. *sentent. tit. 23. §. 11. Magica virtus conscientis summo supplicio affici placuit; id est, testis obici aut crucis suffigi. ipsi autem magi viri exuruntur.* Et Constantinus M. L. 1. c. Theod. de malef. & Mathem. haruspices cremari iussit: conf. Jacob. Gothofr., ad L. 5. Cod. Theod. d. 1. Tom. III. p. 121. Sic Gregorius M. refert *Dial. L. 1. c. 4.* suo tempore magum quendam Romæ creatum esse.

(k) Speculum Saxon. igno-

rasse omnem processum inquisitorium, perspicue ostensum ab Illustr. Dn. Praeside in Disput. de occasione Episc. Constitut. Crim. Carolinae §. 6. 15.

(l) Nec verosimile, propter dicta §. 6. *Lit. k.*

(m) Speculum sc. naturale, doctrinale, morale, & historiale; vid. ipse Auctor in proleg. ad Spec. historiale cap. 19. in fine. Extendit autem se speculum historiale usque ad annum 1250. Vid. *Libr. ult. c. 102. in fine.*

(n) L. 1. c. 15. in fine. *Magica sub philosophia non continentur, sed foris falsa professione de vero mentiens; & veraciter animas ledens. Hac quinque maleficiorum genera continent; sc. mauciam, mathematicam, maleficia,*

Interim inter istas fabulas (o) referuntur quædam, de mutatione hominum in lupos, de larvis, (p) de juvene qui pactum cum diabolo faciens, abnegato Christo, Mariam tamen abnegare noluit (q), de centauro Paulo Eremitæ apparente (r), de diabolo sub specie fœminæ elegantis formæ monachum ad libidinem invitante (s), de Theophilo quodam contractum chirographarium cum diabolo faciente, & Christum ac ejus matrem abnegante, sed cui Maria chirographum restituit (t), &c. (u).

D 3081 mones §. XXXV.

ficia, sortilegia, prestigia. Mancina, id est divinatio, species habet 33 scilicet. nigromanciam, ydromanciam. Mathematicam vero tres, scilicet. aurospiciam, augurium, horoscopiaam.

(o) Inter quas est ingens numerus de miraculis Mariæ Virginis, *Lib. 6. c. 82. seqq.* quæ cujus generis sint, vel ex rubricis patet: de Abbatissa pregnantante quam Dei mater ab infamia liberavit c. 87. de muliere, quæ conceptum ex filio puerum interfecit, per beatam virginem ab opprobrio liberata c. 97. 98. &c. Item de rebus gestis & miraculis hominum, qui plane non fuerunt in rerum natura: quorum pertinent ea quæ narrantur *Lib. 15. cap. 1. seqq.* de Rege

Indiæ Avennair et ejus filio Josephaphat, Ist ein papistischer Roman.

(p) *Lib. 1. c. 95.*

(q) *Lib. 6. c. 106.* Est eadem fabula cujus jam meminit Casarius Heisterbacensis (*vid. § 32.*) *L. 2. c. 123.* nisi quod Casarius addat circumstantias quasdam magis incredibiles.

(r) *Lib. 11. c. 31.* ex Hieronymo *vid. supra §. 27.*

(s) *Lib. 17. c. 6.*

(t) *Lib. 21. c. 69. 70.*

(u) Habes etiam apud eundem *Libro. 6. c. 6. seq.* vitam & miracula Dominici & Francisci, quorum ille ab Innocentio III. primus inquisitor ruit institutus.

(x)

*Alexandri
IV. decisio
quasi an
crimen sor-
tillegii ad hæ-
resin referri
debeat.*

§. XXXV.

Et si vero hætenus inter hæresin & magiam aut sortilegium magna fuisset differentia, certe hætenus magia ad hæresin non fuisset relata; uti tamen ipsum hæreseos crimen est res mira & vix definitu possibilis (x): ita docet historia Ecclesiastica & ipsum jus Canonicum, quod inquisitores hæreticæ pravitatis ab Innocentio III. instituti, sub prætextu hæreseos etiam de crimine sortilegii indistincte cognoscere, & id ad forum inquisitionis trahere intenderint, contradicentibus tamen Laicis. Papa vero (y), post medium seculi decimi tertii (z), astute, sub specie rem definiendi pro Laicis, eos ambiguitate responi elusit (a).

§. XXXVI.

(x) Vid Dn. Præses *dissert: an hæresis sit crimen.*

(y) *Alex. IV.*

(z) Præfuit enim sedi Romanæ ab anno 1254. ad annum 1261.

(a) Ita enim; in cap. *Accusatus* So. sane s. de hæreticis in Sexto litem illam dirimit. Sane cum negotium fidei (quod summe privilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri, pestis inquisitores hæretica a sede Apostolica deputati, de damnationibus aut sortilegiis (nisi hæresin saperent manifeste) intransmittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudiciis puniendos. Vides

astutiam: cum Laicis abjudicare non potuerit cognitionem de magia; quam hætenus quiete possederant, tanquam rem quæ nihil commune haberet cum hæresi; addidit tamen astute & tanquam obiter limitationem nisi hæresin saperet manifeste: non quod ipse crederet, talem speciem dari, sed ut inquisitoribus ansam daret, fictionibus de magorum pactis et concubitu cum diabolo &c. universam magiam ad crimen hæreseos trahendi; & ita limitatione ista regulam destruendi,

XXXVI.

Cæterum illo adhuc tempore istas narrationum-^{speculator} culas de pactis & apparitionibus diaboli pro piis frau-^{ignorat pacta} dibus fuisse habitas, plebem in devotione detinendi; ^{diaboli cum} non vero a Ictis pro fundamentis inquirendi contra magos fuisse venditatas, vel ex Speculatore (b) cognoscere licet. Hic cum libellum contra sortilegos format, sortilegos sic describit: quod quis in tali civitate vel camera vel trivio dæmones invocaverit, furta in astrolabio vel per avium volatum inspexerit, & alia fotilegia fecerit (c).

§. XXXVII.

Imo Thomas Aquinas scholasticorum princeps, ^{item Thomas} circa illa tempora florens (d), Canonistis non suffecit ^{Aquinas} ad quæstionem enodandam, quando magia sit hæresis; tantum abest, ut pactum expressum diaboli cum sagis pro vero habuerit (e), probe videlicet gnarus, quem in finem istæ tabulæ in vitis Patrum & Legendis sanctorum fuerint effectæ.

§. XXXIIX.

(b) Scripsit enim anno 1262.

(c) Gvil. Durandus *Lib. 4. part. 4. rubr. de sortilegis p. m. 488.* Hic, ut vides, nihil de pacto cum diabolo. Aliud enim est invocare dæmones, aliud pacta cum iis facere.

(d) Floruit inter annum 1260-1270.

(e) Notus Canonista Joh. Andreae, de quo mox seorsim,

dum in *comment. ad d. l. speculatoris* anxius est in quæstione explicanda, quando magia sit hæresis vel non, conqueritur tacite de Thoma; quod tractet quidem de divinatione quæ fiat per invocationem dæmonum, per quam invocans QVASI foedus ineat cum dæmone &c. sed tamen non exprimat, an id sit hæreticum.

§. XXXIIX.

Jacobi de Voragine Legendæ aureæ. Circa finem seculi XIII. (f) Jacobus de Voragine (g) edidit historiam Longobardorum, quæ vulgo legenda aurea vel speculum sanctorum vocatur; in quo scripto fabulæ præcedentes non solum repetitæ, sed & infinitis nugis & mendaciis auctæ sunt: ut adeo nullum sit dubium, quin & in isto opere multæ fabulæ de pactis dæmonum cum magis & fagis sint recensitæ (h).

§. XXXIX

Scriptores & a. 11. Sec. XIV. Johannis XXII. decretalis de magia. Pergimus ad seculum decimum quartum; ubi quidem deprehendimus Jahanni XXII. Papæ tribui extravagantem epistolam decretalem de magia a quibusdam scriptoribus (i); quam tamen hæcenus reperire non potuimus (k) §. XL.

(f) Claruit enim anno 1290. Voss. de Hist. Latina, Lib. 2, c. 60. p. 457. seq.

(g) Homo judicio Ludovici Vivis & Melchioris Cani, *ferrei oris, plumbæ cordis, animi certe parum severi & prudentis*, vide Naudæum dans *L'apologie pour tous les grands hommes* &c. c. 7. p. m. 28. edit. Paris. Qui tamen in eo fallit, quod putet, Jacobum de Voragine & similes scriptores, occasione, tales fabulas immiscendi historiæ ecclesiasticæ, sumfisse ex consuetudine talia fingendi in libris Romanciis, qui illo tempore valde in vfu esse incoeperint; cum tamen hæcenus dicta doceant, scriptores

ibrorum Romanciorum potius occasione talia fingendi sumfisse ex vitis patrum, dialogis Gregorii, speculo Vincentii Bellovacensis & similibus.

(h) Non enim tempus permittit, ut istud speculum sanctorum ipsi inspiceremus & evolveremus.

(i) Vide locum Torreblancæ supra descriptum ad §. 6. lit. L.

(k) Neque enim extat talis constitutio Johannis XXII quæ contra magos scripta sit, & incipiat *super specula*, in extravagantibus communibus. Johannis XXII. nec in extravagantibus.

(l)

XL.

Interim Canonistas etiam circa medium se-
culi decimi quarti (l) doctrinam de pactis expressis
diaboli cum sagis nondum in doctrinam jurispru-
dentia recepisse, nec certi quid determinare ausos
esse, quando magia sit hæresis vel non; argumento
est, quod Johannes Andrea commentator Duran-
di seu speculatoris nihil de tali pacto expresso me-
moret, nec quæstionem illam perspicue defini-
at (m).

*Johannis
Andrea do-
ctrina de ma-
gia.*

XLI.

In Chronico Monasterii S. Petri in monte cru-
cis ad Werram (n) legitur; quod anno 1384. qui-
dam murarius secundum pactum suum, quod cum
diabolo fecerat, in die conversionis Pauli, mane in
horto suo de piro suspensus, & subito totus niger
factus fuerit cum magno foetore (o). Sed totum hoc
E Chro-

*pactum dia-
boli cum mur-
rario.*

(l) Nam Johannes Andrea
scripsit circa annum 1347.

(m) Siquidem in commentario
ad d. L. Durandi de sortilegiis notat:
Theologos sui temporis distin-
xisse, an invocans demonem in-
tendat provocare amorem mu-
lieris, & id non esse hæresin ma-
nifeste, nisi fiat cum adoratione;
an invocet ad scienda futura
& tunc esse hæresin manifestam,
&c. Confer quæ de incertitudine
canonistarum circa quæstio-
nem, an & quando sortilegium

fit hæresis, notavit Zieglerus
ad Lancelotti Institutiones L. 4. tit. 5.
§. 1. p. 257.

(n) a Christ. Franc. Paullini
in Synagoga antiquitat. German.
edito. Auctor Chronici fuisse
fertur monachus, qui circa an-
num 1540. scripsit.

(o) Additur, quod pessimus
homo fuerit, qui ad tertium
quodvis verbum diabolum in
ore habuerit.

(p) In præfatione.

(q)

Chronicon nugis & mendaciis repletum esse, non diffitetur clarissimus editor (p).

XLII.

Determinatio Facult. Theol. Paris. anno 1298.

Circa finem seculi XIV. edidit Facultas Theologica Parisiensis determinationem (q), superbusdam superstitionibus noviter exortis; quæ etsi tota videatur in favorem Inquisitorum esse facta, ut sub prætextu hæreseos, suspectos de magia ad forum suum trahere possent (r): non tamen vel crediderunt tabulas de pactis expressis diaboli cum sagis, vel certe verbis perspicuis, quid de his pactis crederent, nondum proponere ausi sunt (s).

XLIII.

Gesta Sac. XV. Fabula de secta Lamiarum & strigum anno 1400. in Italia orta.

Initio seculi XV. nempe anno 1400. sectam Lamiarum & strigum in Italia ortam esse; ex Bernardo Comensi (t) notat Limborch (u). De illis autem idem Bernardus memorat, quod in certis locis nocte ante diem Veneris convenerint, diabolo in forma humana visibili apparenti abnegaverint in ejus manus fidem, baptisma, Deum, & B. Virginem

(q) Retulit eam Bodinus post præfationem de magorum daemonomania, & Wierus circa finem Libr. ult. de prestigiis demonum.

(r) Continet enim ea determinatio 28. articulos seu opiniones circa artes magicas & maleficia, qui erronei declarantur & hæretici.

(s) Respicio ad articulum tertium: cujus hæc sunt verba:

Quod inire pactum cum demonibus tacitum vel expressum non sit idololatris, vel apostasia. Error. Et intendimus, esse PACTVM IMPLICITVM in omni observatione superstitionis; cujus effectus non debet a Deo vel natura rationaliter expectari.

(t) Scripsit anno 1584. Vide Syllabum autorum præmissum operi Limborchii.

(u) *Hist. Inquisit. L. 3. c. 21. p. 230.*

(w)

ne n &c. Sed ipse Bernardus Inquisitor ne quidem de gestis sui temporis scribens ullam fidem meretur, tantum abest, ut de gestis antiquiorum temporum eam prætereundere possit.

XLIV.

Circa tempora Conciliorum Constantiensis & Basileensis (w) vixit Johannes Nider Jsnensis, Dominicanus (x), Theologiæ Professor apud Basileenses; qui in Formicario suo (y) multas etiam tabellas de pactis diabolicis & concubitu cum sagis, ac similes

E 2

nugas,

(w) Intra annum 1410--1430. Vide Ursifium et Trithemium in locis editioni novissime præmissis.

(x) Et hinc forte occasionem sumsit autor mallei maleficarum, ut eum vocaverit Inquisitorem hæreticæ pravitatis: Unde videtur hausisse Henricus Warthon in elogio Nideri præmisso novæ editioni. Sed id falsum esse constat, quod nunquam in toto libello Niderus provocet ad propriam experientiam, sed fabulas omnes, quas recenset desumpsit ex vitis patrum, legenda Basili, Vincentii speculo, Dialogis Gregorii, legenda Bernardi, Casario Heisterbacensi & similibus. Reliquas historiolas narrat fide (1) ejusdam Petri Bernensis, judicis secularis, qui multos incinera-

verit maleficos & alios fugaverit ex territorio Bernensi; (2) Benedicti Monachi, qui antea fuerit necromanticus, jocularior, mimus & trullator; (3) Eduensis cujusdam Inquisitoris hæreticæ pravitatis. *vid. Libr. 5. c. 3. p. 543. 548.* Et observavit jam eum errorem de Nidero Inquisitore Naudæus *de h. c. 7. p. 91. 92.*

(y) *Formicarium* ideo appellavit hunc libellum, quia de fornicarum natura & providentia ad humanæ vitæ rationem accommodata tractavit per totum libellum. *Crisp. p. 3. Suet. Lib. 6. c. 11. s. 343.* Eum rejecto priore titulo, sub titulo *de visionibus & revelationibus* edidit Dn. von der Hardt Helmestadii 1692.

(2)

nugas, bona quidem fide, ut vir valde simplex & credulus (z), narravit (a). Unde subsequenter temporibus reliqui pleraque hauserunt (b). Neque ipse tamen diffiteri potuit, quod Inquisitores illorum temporum in processu contra sagas sapius præcipitanter egerint (c).

XLVI.

(z) Vide præfat. Dn. von der Hardt L. 1. & 2. versic. *Plusieurs* *etiam &c.*

(a) *Lib. 5. seu ultimo*, quem etiam propterea inferuerunt Malleo Maleficarum ejus editorum. Quamvis enim *d. L. 5. cap. 3. p. 541.* magos saltem lædere dicat *per verba, ritus, vel facta* *QVASI per pacta inita cum demonibus*; interim tamen *cod. c. 3. p. 545. 547.* fabellas de pacto expresso ab aliis auditas immiscet.

(b) Naudæus *d. l. p. 52.* *Formicarum, qui à serui comme de service & premiere base à tout ce, que Von a depuis dit jur ce sujet.*

(c) *In conclusione operis p. 607. seq.* Observo præterea ex hoc opusculo Nideri, quod jam illo tempore, etiam a secularibus iudicibus (quorum pertinet ille iudex secularis Bernensis, cujus fide multas ejusmodi fabulas retulit Niderus,) multæ sagæ sint crematæ ex errore communi, confirmato per confessiones tormentis extortas, & per do-

ctrinas inquisitorum, laicis præeuntium; illam tamen persuasionem de pacto expresso cum demone nondum fuisse universalem, sed saltem indies vires & augmenta summissæ; item Inquisitores intendisse augmenta superstitionis de usu signi crucis, sacramenti confessionis, aquæ benedictæ, salis consecrati, ave Maria, exorcismorum contra operationes magicas; item quod omnis maleficarum potestas enervetur, quam primum ab officialibus captæ fuerint. (Conf. Niderum *L. 5. c. 4. p. 557. seq.* item *c. 6.*) Denique, non paucos perspicaciores, tam ex laicis quam clericis, intellexisse abusus inquisitionum in crimine magiæ, tam a laicis quam clericis illis temporibus commissorum, arg. dictorum *d. p. 607. seq.* Quam observationem ultimam valde illustrabunt dicenda in sequentibus paragraphis,

(d)

S. XLV.

Cum igitur Inquiritores hæreticæ pravitatis sub prætextu novæ doctrinæ, quasi magia sit species hærefeos (d), inciperent, de crimine hæcenus ignoto (e) multa inquirere, non defuerunt, qui resisterent huic instituto & abufui inquisitionum viri cordati (f), quibus scriptum opposuit anno 1458. Nicolaus Jacquerius ordinis Prædicatorum sub titulo: Flagellum hæreticorum fascinariorum (g); in quo

E 3

tamen

(d) Repete dicta §. 37.

(e) Scilicet eo intuitu, quasi magi pacta expressa facerent cum sagis, quasi dæmones cum sagis concumbereut &c. Nam citra hunc respectum crimen magiæ per superius dicta utique semper fuit cognitum.

(f) Patet hoc ex præfatione ipsius Jacquerii, ubi statim ab initio meminit idem impedimentorum officio inquisitionis frequenter occurrentium; cum plerique asseruerint, fascinarios a dæmone phantasticis illusionibus esse deceptos, & ad stabiliendam sententiam suam ad can. Episcopi C. 26, q. 5. provocaverint, ei tanquam infallibili fulcramento innixi; addentes insuper dæmones non habere tantam potestatem, quanta iis adscriberetur in confessionibus;

neque standum esse horum assertioni & testimonio, si socios criminis nominarent &c.

(g) Ex ipso Libello demum 1581. Francofurti edito ejusque p. 39. & 56. patet, eum anno 1485. scriptum esse. Ex lectione autem ejus constat, quod a Jacquerio visum non fuerit Formicarium Nideri; uti auctoribus malei maleficarum verosimiliter hoc flagellum Jacquerii non fuit cognitum. Quamvis autem editor hujus flagelli in titulo Jacquerium nomet hæreticæ pravitatis inquisitorem; vix tamen id est credibile, quia auctor in toto libello paucissima refert de confessionibus sagarum, & ista quidem non tanquam a se, sed ab aliis audita & vulgo nota, Cap. 4. p. 27. cap. 7. p. 33. cap. 8. p. 56. seq. Video etiam de hoc auctore

ab

tamen argumentis plane insufficientibus Inquisitores hæreticæ pravitatis defendit (h).

Artes inquisitorum in crimine magia anno 1460.]

§ XLVI.

Quibus autem artibus Inquisitores in crimen magiæ illo jam tempore usi fuerint, vel ex uno exemplo disci potest; quod refert Limborchius contigisse anno 1460. in Flandria & Artesia. Scilicet, vel torquebant personas, falso de pacto cum dæmone accusa-

ab aliis citari Valerium Andr. Desselium *bibl. belg. p. 680.* qui iam non est ad manus.

(h) Nam primarium argumentum desumpsit ab historiis, ex Vitis Patrum, Dialogis Gregorii, Legendis Sanctorum, Vincentio Bellovacensi, confessionibus magorum coram Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, petitis. In refutando vero *canone Episcopi C. 26. q. 5.* mire se torquet, partim asserendo, quod canou ille non loquatur de hæresi fascinariorum, sed alio plane casu; partim, quod Concilium, unde desumptus sit hic canon, non sit magnæ auctoritatis, & adeo dictum capitulum non tantæ reputationis (ut loquitur *Cap. 9. p. 63.*) uti alia capitula Decreti. Ut taceam ele-

gantem probationem juridicam, qua utitur *C. 26. p. 173. seq.* ad demonstrandum, quod nominati a sortariis teneantur probare suam innocentiam: *si accusatus, inquit, a complicibus dicit, quod demon fecit de eo representationem, respondetur, quod hoc allegans debet sufficienter probare; quod si non fecerit, non est credendum ei, qui non adjuvit consilio Dei. Sicut enim procurator fidei debet probare maleficia, qua reo imponit fecisse demonis patrocinio; ita & reo incumbit probatio eorum, qua ad sui defensionem exhibet. &c.* Notetur etiam fabula *C. 4. p. 27.* de mago confitente, quod diabolus ipsi præceperit, docere, quod huiusmodi fascinariorum secta non sit nisi mera illusio; ita enim posse valde augmentari dominium diaboli.

(i)

cusatas, tamdiu, donec omnia quæ Inquisitores volebant confiterentur; vel promissa impunitate, tales confessiones ex miseris eliciebant, & postea nihilominus cremabant tanquam nocentes. (i)

§. XLVII.

Quæ hætenus docuimus valde explicant sensum Epistolæ Sixti IV. Papæ anno 1474. in qua præcipit Vicario Generali Episcopi Bononiensis, ut Papam certio rem reddat; an verum sit, quod quidam Monachi disputando & prædicando in Civitate Bononiensi asseruerint: non esse hæreticum & a puritate fidei alienum, dæmonum expectare responsa; & an ac quæ scandala adversus ipsius fidei puritatem exinde sint orta (k). Scilicet alii, etiam

[Mo-

(i) Limborch *Hist. Inquis. lib. I. cap. 23.* Circa annum 1460. in Flandria & Artesia inquisitio admodum sevit contra quosdam, qui falso magia & occulti satanae foederis insimulabantur. Plures ad requisitionem Petri Brussardi Inquisitoris in carcerem sunt conjecti. Hi ormentis vitæ, quicquid ipsis exprobratum fuit, confitebantur inter alia, quod se satanae decessissent, illum adorassent, cum ipso carnaliter commixti essent, aliaque, quæ nullam merentur fidem. Ad rogum damnati innocentes se protestabantur, & publice coram omnibus alia voce proclamabant, nunquam se in Valdesia (ita coetus ille magorum & diabolorum nocturnus vocabatur) fuisse, sed a iudicibus esse deceptos, qui blandis promissis, qui-

bus vita ac omnia bona ipsi promittebantur, si crimina objecta confiterentur, ex ipsis elicerint falsam criminum a se nunquam commissorum confessionem. Alii agebant, tormentis falsam sibi confessionem expressam. Tandem orabant adhaerere pro se Deum precarentur; medisque in flammis animas suas Deo commendabant. Illorum tamen innocentia postea patuit. Nam anno 1491. miseri hi cum aliis ob eandem causam in carcerem conjecti, sententia Parlamenti Parisiensis declarati sunt innocentes, bonaque ipsis restituta: iudicibus vero gravis multa pecuniaria est irrogata.

(k) Cap. 2. de maleficiis & incantator in septimo Decret.

(l)

Monachi (l), docebant, Inquisitores hæreticæ pravitatis contra intentionem Pontificis extendisse potestatem suam ad crimen magiæ, cum tamen magia non sit species hæreseos (m): Inquisitores calumniabantur dissentientes, ac si docuissent, esse rem licitam, dæmonum expectare responsa, & pro more rixatorum, multas consequentias & scandala ex doctrina illa periculosa deducebant. Papa artium monachalium gnarus prudenter egit, quod de circumstantiis rei gestæ distinctius voluerit informari.

§. XLIX.

*Offensa &
intentio Bul-
le Innocentii
II. anno
1487.*

Cum igitur inter Laicos pariter & Clericos illo tempore de duobus potissimum capitibus disputaretur; 1. ratione facti, an magi & sagæ pacta inirent cum diabolo & cum eo concumberent, an conventus agerent, an a diabolo in bestias mutarentur, &c. (n); 2. ratione juris, an crimen magiæ relinquendum sit coercitioni Magistratus secularis, an vero pertineat solum ad Inquisitores hæreticæ pravitatis; & in

(l) Ne cui mirum videatur, qui factum fuerit, ut ipsi Monachi infringere conati sint potestatem inquisitorum. Cogitabit enim, Monachos semper odisse Monachos alios. Accedit, quod Dominicani, quibus inquisitio in hæreticos erat de mandata, semper partem bonorum ex confiscatione caperent, & quod aliorum monachorum in inquisitione non parcerent.

(m) Sic intelligo, dum docuerant, dæmonum expectare responsa non esse hæreticum, id est, non esse speciem hæreseos, sed aliud crimen.

(n) Item: Utrum credendum sit confessionibus sagarum per torturam expressis; autan non potius ea omnia vel magiæ naturali, vel imposturis humanis, vel imaginationibus melancholicis, adscribenda sint.

(o)

& in his duabus quæstionibus pars superstitiosa Inquisitoribus favens, quotidie magis magisque cresceret, non diutius differendum putavit Innocentius IIX. (o), quin definitione illarum controversiarum in favorem Inquisitorum facta (p), sub prætextu Zeli divini, tyrannidem papalem (q), in Bulla illa jam supra (r) memorata, anno 1484. stabiliret.

§. XLIX.

Cum igitur hac ipsa Epistola primitus introdu-
cta fuerit auctoritate Papali inquisitio in crimen ma-
giæ, non inutile erit, ad ejus intellectum quædam
adnotare. (l) Ipsa epistola Innocentii IIX. in septi-
mo Decretalium non exhibetur integra, adeoque
ea quæ ibi deficiunt supplenda erunt ex malleo ma-
leficarum (s), ubi habes annum quo scripta est (t), &
concessam a Pontifice Episcopo Argentinensi potesta-
tem, ut omnes, qui Inquisitores in executione privi-
legii

*Ejus supple-
ments in
Malleo Male-
ficarum.*

(o) Homo avarus & fordi-
dus. Onuphr. Panvinius in
eius vita p. m. 334.
(p) Primario quidem defini-
vit controversiam de jure, sed
tamen ita, ut quæstionem de fa-
cto quoad quædam capita, ut
mox videbimus, per indirectum
approbaret, dum quædam ca-
pita illarum fabularum in Epi-
stola sua ut res vere gestas re-
ferret. De pacto tamen ex-
presso cum diabolo hic nondum
aliquid determinatum.

(q) Nimirum, potestatem
sciendi in homines innocen-
tes, & diminuendi jurisdic-
tionem laicorum, & ita augendi
potestatem Pseudo-Ecclesiasti-
cam inquisitorum hæreticæ pra-
vitatatis.
(r) Supra §. 22.
(s) Vbi Tomo I. integra Bul-
la Innocentii IIX. præmissa est.
(t) Scil. anno incarn. Do-
min. 1484. Nonis Decembr.
Pontificatus anno primo.

(n)

legii novi impedire velint, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac alias etiam formidabiliores censuras & poenas auctoritate papali coerceat (u). Subjungitur etiam clausula, qua derogatur quibuscunque constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrariis (w).

§. L.

Pontifex fabulas de potestate sagarum ut indubias supponit.

(II) Astute Pontifex in ipsa Bulla fabulas de potestate sagarum ut indubias supponit (x), ne videlicet cogereur respondere ad Canones in Decreto obstantes (y); sed ut metu poenarum ecclesiasticarum,

(u) Versic. *Et nihilominus &c.* usque ad verba: *invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularii.*

(w) Versic. *Non obstantibus &c.* per quam clausulam perspicue abrogatur cap. 8. §. *sepe de hereticis in sexto*, de quo supra egimus §. 25. Lit. 4.

(x) *Relatum sibi esse, ait Pontifex, quod in nonnullis partibus Alemannia superioris, nec non in Moguntinensi, Colonienfi, Trevirensi, Saltzburgerensi et Bremensi, diocessibus, plures viriusque sexus persona cum demonibus incubis & succubis abstantur, ac incantationibus & sortilegiis mulierum partus, animalium foetus, vinearum & arborum fructus, homines, bestias, vineas, prata, pasca, frumenta, legumina, perire, suffocari, & extingui faciant, ipsosque homines & bestias intrinsecus & extrinsecus doloribus cruciant, ac homines, ne gignere, aut*

concipere, aut conjugaliter sibi cohabitare vuleant, impediant; fidem praeterea ipsam, quam in baptismi susceptione susceperant, sacrilego ore abnegent &c. Auctores huius relationis non memorat Pontifex; sed nulli alii haud dubie fuerunt quam ipsi Inquisitores, Henricus Institor & Jacobus Sprenger, ut facile patet ex verbis sequentibus. De horum igitur relatione non jubet Pontifex, ut in ejus veritate inquiratur; imo, etsi haud dubie in Germania etiam multa à Clericis pariter & laicis contra harum relationum veritatem disputata fuerint, has disputationes tamen non memorat Pontifex.

(y) Scilicet *can. 13. & 14. C. 26. §. 5.* Vide supra §. II. Hos igitur etsi non disertis verbis, in generalit

rum, iis injecto qui istis Canonibus contra inquisi-
tores hactenus usi fuerant, ora obturaret.

§. LI.

(III) Nescio qua ratione factum fuerit, ut au-
ctor summarii in septimo decretalium huic episto-
læ Papali præscripti (2) illi inseruerit, quasi Papa da-
mnaverit fortilegos, infontes puerulos devorantes.
Etsi enim & tales fabulæ de devoratione infantum
ab aliis inquisitoribus fuerint divulgatæ (a), nihil tam-
en de hoc facto legitur in ipsa epistola Innocen-
tiii IIX.

*Error Ant-
ris summa-
rii de sagis
puerulos de-
vorantium*

§. LII.

(IV) Neque extat etiam aliquid in Bulla Pa-
pali de pacto sagarum expresso cum dæmonibus, cum
abnegatio fidei, quæ memoratur (b), fieri etiam po-
tuerit absque tali pacto. Ergo vel Inquisitores non-
dum putarunt tempestivum esse, ut de hac fabula ali-
quid scriberetur ad Pontificem, vel Pontifex, si tale
quid retulerunt, id astute dissimulavit.

*Cur nihil ist-
extat de pa-
cto sagarum
expresso.*

§. LIII.

(V) In verbis sequentibus Pontifex rejicit eo-
rum opinionem, sive sint Clerici sive Laici, qui ha-
ctenus obstiterant Inquisitoribus, iisque imputave-
rant, quasi de facto se immiscerent jurisdictioni ad
F 2

*Pontifex præ-
mis jubet,
magiam
quavis ha-
bendam esse
pro heresi.*

Lai-

rali tamen illa clausula, de qua
modo diximus *Lit. w.* simul ta-
cite abrogavit.

(2) Sive is fuerit Petrus
Matthæus collector septimi De-

cretalium, sive alius quispiam.
(a) Videatur Niderus *Formi-
carii Lib. 1. c. 3. p. 44. seq.*
(b) Vide verba modo descri-
pta *lit. x.*

(c)

Laicos pertinenti (c); atque potestatem Inquisitorum primus ita ampliat, ut in posterum etiam de crimine magia; tanquam de indubitata specie criminis hæreseos, inquirere possint (d).

§. LIV.

*Cur primum
in Germania
Papa inquisi-
tiones sa-
garum con-
firmaverit?*

(VI) Cur vero in Germania primum Papa inquisitiones in crimen magia confirmavit, cum tamen illo tempore jam alibi de facto a Laicis pariter & Clericis sævitum fuerit in sagas (e)? An, quod Papatum in Germania ob motus continuos intrinsecos sibi magis obnoxios habuerit status Ecclesiasticos? (f). Certe mox dicenda (g) ostendent, subsequenter de- mum temporibus in ipsa Italia, & quidem cum majore resistentia potestatem hanc inquirendi in crimen magia hæreticæ pravitatis Inquisitoribus fuisse indulgam.

§ LV.

*Notabilia de
confirmatio-
ne Maximil.
I. hujus Bullæ.*

Imo in ipsa etiam Germania variis artibus fuisse opus, ut ista constitutio Papalis in effectum deduceretur, mihi firmiter persuadeo, per ea, quæ in Mal- leo Maleficarum leguntur de tuitione hujus Bullæ a Ma-

(c) Verfic. *Tamen nonnulli Clerici & Laici* &c. unde patet, persuasionem illam de pacto sagarum nondum fuisse publicam & universalem.

(d) Verfic. *Nos igitur impedimen- ta* &c.

(e) Vide de territorio Ber-

nensi Niderum *L. 5. c. 3. p. 543. & c. 8. p. 558. seq.* Confer dicta §. 76.

(f) Unde Germania dicta terra obedientiæ. Vid. Mülden- in *medit. ad capit. Josephi. p. 220.* Conf. Schilt. de *Lib. Eccles. Germ. Lib. 6. c. 7. §. 5.*

(g) Vide §. 59. seq.

(h)

a Maximiliano I. suscepta (h). Cur enim (i) in instrumento Notarii non refertur integra constitutio Maximiliani (i)? Cur Bullam Papalem non confirmavit Fredericus III. Imperator, sed Maximilianus Rex Romanorum (k)? Cur statim primo post electionem anno? Cur Bruxellis (l)? &c.

§. LVI.

Sed nec ipsa hæc confirmatio Regis Romanorum multum profuit Inquisitoribus, ut idem instrumentum Notarii docet (m). Ergo ipsi Inquisitores

F 3

Hen-

*Cesta Aucto-
rum Mallei
Maleficarum
& Magistro-
rum nostro-
rum Coloni-
ensium.*

(h) Tom. I. p. 692.

(i) Refertur enim saltem brevis summa cum verbis rescripti Imperatorii initialibus & finalibus dati 1486. cum tamen magis conducerit intentioni inquisitorum, ut populus legeret integrum hoc diploma Maximiliani, quam ut legeret subscriptiones & confirmationes integras Magistrorum nostrorum Coloniensium ibi prolixè relatas. Ergo suspicor, ipsum diploma Maximiliani continuisse nonnulla, quæ non erant ad palatum inquisitorum.

(k) Cum tamen Regis Romanorum alias vivente Imperatore nulla sit in ejusmodi negotiis auctoritas.

(l) Ubi ipse Maximilianus

erat in angustiis.

(m) Confectum anno 1487. d. 7. i. p. 685. ubi ipsi inquisitores conquesti sunt (vid. p. 686. seq.) quod non obstante illa Bulla Innocentii IX. nonnulli animarum rectores & verbi Dei predicatorum, publice in sermonibus ad populum affirmare non fuerint veriti, maleficas non esse, aut nihil in nocentium creaturarum quacunque operatio effecere posse. Ex quibus incautis sermonibus nonnunquam seculari brachio ad periculum ejusmodi maleficas saculas amputata fuerit. Id est, quod populus excitatus a pastoribus, impediverit Magistratum; vel quod Magistratus ipse sub illo pretextu exequi potnam ab inquisitoribus dictam noluerit.

(n)

Henricus Institoris & Jacobus Sprenger conscripserunt Malleum Maleficarum (n). Et cum ipsi facile sentirent, eum librum non magnum habiturum esse pondus, impetrarunt anno 1487. approbationem Magistrorum nostrorum Colonienfium (o). Quin & articulos quatuor doctrinæ adversariorum oppositos conceperunt (p), eosque pariter a Professoribus Theologiæ Colonienfibus approbari curarunt, & desuper instrumentum Notarii confici. (q)

§. LVII.

Judicium de ipso Malleo.

Ipse vero Malleus Maleficarum ita elaboratus est, ut in singulis paginis appareant confusissima dilputatio, ignoratio elenchi, & infinitæ sophisticationes, Nihil enim continet, quam meram contradictionem, per exempla ex formicario Nideri repetita, aut ex fide aliorum Inquisitorum relata confirmata (s); quibus etiam solis, imprimis in quæstione de pacto dæmonum cum sagis, (t) respondent ad ob-

(n) *In quo, ut ipsi loquuntur p. 687. non tam ejusmodi predicatorum ignorantiam pro Catholica fidei conservatione repellere ausi sunt, quantum etiam in exterminium maleficarum debitos modos sententiandi, & easdem puniendi juxta dicta bulla tenorem & sacrorum canonum instituta laborarunt. (Obscurissimæ rei obscurissimus sensus.)*

(o) Lamberti de Monte, Jacobi de Stralen, Andrea de Ochsenfurt, Thomæ de Scotia. Ibid. p. 686. seq.

(p) Qui leguntur p. 690.

(q) p. 691. seq.

(r) Unde non difficile fuit alii auctori majori judicio polienti huic Malleo opponere Malleum judicum, de quo vide infra §. 66.

(s) Unde ipsi dicunt in Apologia præmissa: *Ex nostro ingenio pauca & quasi nulla sunt addita. Unde non nostrum opus, sed illorum peritus censetur, quorum ex dictis fere sunt singula contexta.*

(t) Quæ est *Part. 2. qv. 1. c. 2. p. 236. seq.*

(u)

objectum textum ex decreto, illis nugis graviter obstantem (u).

§. LIIX.

Quemadmodum autem errores crasfissimi, si *Scripta Ulrici Molitoris 1489. & Trithemii.* sanctio poenalis accedat, brevi tempore sensibilia incrementa sumunt, & per ejusmodi sanctiones defensores veritatis terrentur; ita etiam tum factum est, ut metu excommunicationis, & ne ipsi ut magi tractarentur, destiterint cautiore publicæ huic fraudi & deceptioni resistere, & saltem occulte & insensibiliter ineptias illas Inquisitorum impugnarunt. Huc refero scripta duo, Ulrici Molitoris (w), & Trithemii (x).

§. LIX.

Videamus jam quomodo ex Germania in Italiam transferit persuasio de crimine magiæ. *Bulla Alexandri VII. circa finem Seculi XV.* Equidem

(u) Scilicet *canon Episcopi C. 26. q. 5.* Vide Malleum *statim p. 1. & p. 230. seq.*

(w) Scriptum anno 1489. quod refertur in Theatro de Veneficis *p. 70. seq.* & in Malleo Malefic. *Tom. II. p. 34. seq.* Etsi enim autor videatur facere cum inquisitoribus, in fine tamen *Dial. 1.* testatur, nullam competere sagis in homines potestatem, neque itinera ab iis nocturno tempore peragi, neque demones generare & concipere posse, sed omnia hæc esse phantastica.

(x) Relatum etiam in theatro de Veneficis *p. 35. seq.* Quod vero Trithemius veram animi sententiam ibid. obscurius proposuerit, vel occultaverit, forte in causa fuit; quod ipse aliis, quamvis sine justa causa, de magia suspectus fuerit. Vide Naudæi *Apologiam &c. cap. 16. s. 10.* Vixit autem & Trithemius tempore Maximiliani I. & opusculum illud ad Maximilianum scripsit.

(y)

dem autores Mallei Maleficarum mentionem faciunt (y) Inquisitorum Lombardensium & Cumanorum, quorum hi jam anno 1485. plus quam 40. sagas comburi curaverint. Sed id tum quidem de facto tentatum ab istis Inquisitoribus. Etenim demum post illud tempus (z) Alexander VI. sentiens Bullam Innocentii lIX. in Germania non caruisse effectu, sed superstitionem de potestate sagarum jam ibi incepisse alias radices agere in animis etiam cautiorem; ad Inquisitorem hæreticæ pravitatis per Lombardiam mandata dedit, ut & ipse in magos utriusque sexus inquireret (a).

§. LX.

*Varia bullæ
initio Societatis
272.*

Sed tamen paulo difficiliorem successum hujus bullæ in Italia, quam in Germania bullæ Innocentii lIX. fuisse, docet earum repetitio & ibi facta mentio expressa resistentium (b). Nam non solum Julius II. (c), sed & Leo X. (d), & Adrianns VI. (e)

(y) p. 238. Tom. I.

(z) Præfuit enim sedi papali Alexander ab anno 1492. ad annum 1503.

(a) Exhibetur ea bulla in septimo Decretal. tit. de maleficiis & incantat. cap. 1. Sed annus, quo bulla hæc papa fuerit edita, non adjicitur. Unde nescio, qui factum fuerit, ut in editione Corporis Juris Canonici Pithoeana adscriptus fuerit huic bullæ annus 1474. haud dubie

ex cap. seq. 2. eo translatus.

(b) Ut in bulla Julii II. fere eadem verba repetit, quæ extant in bulla Innocentii lIX. & prolixè conqueritur de iis qui Inquisitoribus obsisterent Conf. & bullam Leonis X.

(c) Qui præfuit sedi Rom. inter ann. 1503. & 1512. Refertur ea bulla in septimo Decretal. d. tit. cap. 3. data ad Inquisitorem Cremonensem.

(d) Anno 1521. ad ordinarios
Do

(e), & denique Clemens VII. (f), rescriptis potestatem Inquisitorum confirmarunt. Ubi imprimis notanda astutia Julii II, qui, cum sentiret, eos, qui tum Inquisitorum mendacia credere volebant, per excommunicationem non satis terreri, addidit præmia illis, qui consilium, auxilium, & favorem præstarent Inquisitoribus (g).

§. LXI.

Istis tamen bullis Papalibus non obstantibus ^{Ponzi nibus} fabulis, istis & mendaciis inquisitorum se opposuit ^{& Spina scripta contra & pro inquisitoribus.} Johannes Franciscus Ponzi nibus J. U. D. intendens probare per rationes tulas auctoritatibus juris, quod sagæ corporaliter non ferantur a dæmone in locum conventus, & ibi pacta faciant, sed quod ista omnia fiant per illusionem dæmonum (h). Cui quidem se opposuit anno 1424. & seq. Bartholomæus de Spina, sed fere nil novi afferens, verum crambem saltem toties coctam recoquens, & ad auctoritatem Papæ & inquisitorum præcipue provocans (i).

G

§. LXII.

Domini Veneti *ibid. cap. 6.* Etenim apud Venetos nunquam tanta fuit potestas sanctæ inquisitionis, ut apud alios populos.

(e) Anno 1523. *in dist. cap. 3.* ad inquisitorem Comensem.

(f) Anno 1524. in favorem Inquisitoris Parmensis, cuius meminit Spina *in quest. de strigibus Tom. II. Mall. Mal. p. 479.*

(g) Scilicet easdem indulgentias, quibus cruce signati

contra alios hæreticos tunc gaudebant.

(h) De hoc autore & ejus scripto plura afferre nequeo, dum nihil de eo inveni præter ea quæ afferantur *in titulo Tomi II. Mall. Mal. & ibidem in tractatu Spinæ ei opposito.*

(i) Fuit vero Apostolici Palatii magister. Ut ex ungue leonem cognoscas, cape saltem ejus argumentum primum, quod

§. LXII.

Alciati re-
sponsum an-
no 1518. in
casu sagarum

Dedit etiam Alciatus circa illa tempora (k) re-
sponsum Episcopo, (l) occasione inquisitoris, qui jam
plures quam centum sagas in subalpinis vallibus (m)
flammis consumferat, donec rustici arreptis armis
vim illam inhiberent, & negotium ad iudicium Epi-
scopi deferrent. Harum sagarum tres classes facit
Alciatus. Aliquæ in crucem imminxerant, Chri-
stum DEum abnegaverant, præsentibus ipsæ & vigi-
lantes veneficiis atque devotionibus infantes ex-
tin-

quod Ponzinibio opponit p. 463. In contrarium faciunt infiniti pene processus inquisitorum, (vides jam illis temporibus processum inquisitorum contra sagas in infinitum exereviffe,) & justitia sua per eos contra tales personas, quas veraciter & corporaliter vadant ad cursum, & ibi fidem abnegent, atque baptismum, conculcent crucem, ac sacrum Christi corpus horrendis contumeliis afficiant. Quæ omnia si non vere, sed in somnis fierent, injustissimi essent inquisitores &c. At pro actibus Inquisitorum est presumptio. (quod multis textibus & glossis adductis probat) Item p. 479. Hac autem non iussit sanctissimus Dominus noster, (Clemens VII.) si striges, quæ judicantur hæreticæ, non essent vere hæreticæ, vel si ea, quæ per ipsas fiunt, solum essent illusoriae diabolica &c.

(k) Ut ipse refert: lib. 8. pag.

reg. cap. 21. p. m. 78. Cum primum Doctoris insignibus ornatus domum me contuli, prima, in qua mihi de jure respondendum fuit, hæc oblata est causa. Refert autem Panciro- lus de claris legum interpretibus L. 2. c. 169. p. 333. Alciatum anno 1517. cum vix 22. annos natus esset, professione Juris Civ. & Can. ornatum fuisse. Wagstaff von der Heyeren c. 3. p. 42. id anno 1518. contigisse narrat.

(l) Quis fuerit non memorat Alciatus.

(m) In Pedemontana regione id factum esse, interpretatur Bodinus in præfat. ad Demonomaniam, Wagstaff d. l. de ditio- ne Veneta id intelligit, forte occasione eorum, quæ notavimus supra ad 16. 17. lib. 2.

(u)

tinxerant (n). Aliquæ post minas noctu, quamvis obferatis clausisque valvis infantes fascinaverant (o). In utramque hoc genus, respondit Alciatus, Inquisitorem posse munere suo fungi (p). Aliæ vero nihil ultra egisse arguebantur, nisi quod sub arbore Tellina choreas duxisse, & ad lusum illum accessisse dicebantur, sociis id ipsum attestantibus, ipsis negantibus. Has negavit Alciatus torqueri posse, cum fuerint meræ illusiones phantasticæ, plura ibidem disputans, contra mentem novorum, ut dicit, theologorum, pro recepta opinione Doctorum Juris Civilis & Canonici (q). Quare non mirandum, quod ob hoc ipsum responsum magnam ab inquisitoribus persecutionem passus (r), & a subsequentibus pla-

G 2 ne

(n) Cur vero facta quæ imputabantur sagis primæ classis pro veris statim habuit Alciatus, cum tamen eadem adfirationes dubitandi quæ in tertia?

(o) Idem & quoad secundam classem monendum, cum ipse Alciatus sibi dubium moveat, & parum sufficienter id resolvat. Etenim, inquit, etiamsi demus, personaliter eas non accessisse; tamen idemuribus suis mandasse videri possunt. Hoc enim casu extra somnium peccatum fuit. Maxime verosimile, Alciatum ex metu multa de vera sua sententia dissimulasse.

(p) Id est, ut vel condemnet,

si confessæ sint, vel torqueat non confiteri volentes.

(q) Meretur totum illud caput legi, ut quod plura suppetat, ex quibus illustrari possunt superius a nobis dicta §. 8. §. 10, 11.

(r) Huc refero illud Gravine de vita & progressu J. Cræc. 170. p. 207. Docuit primo Ticini, deinde ab oblatratoribus, ob quos stomachabatur, in fugam aditus concessit in Galiliam. Conf. ipsius Alciati epistolam contra vitam monasticam ab Anton. Matthæi editam, ex qua constat, Alciatum mores & fraudes Monachorum exacte novisse.

(s)

ne pro mago vel certe magiæ suspecto fuerit tractus (s).

§. LXIII.

Desiderius Erasmus Roterodamus, uti Monachos & eorum fraudes, si quisquam sui temporis, cognovit, easque ad vivum in Encomio Moriæ & Colloquiis passim depinxit; ita fabulas de dæmonum apparitione visibili, & de pactis sagarum expressis earumque conventibus, pro fraudulentis monachorum inventis habuit (t), etsi haud dubie ex metu

Erasmii Roterodami testimonium de fraudibus monachalibus.

(s) Vide Bodini præfationem ad Demonomaniam p. 14. quamvis obscurius loquatur. Notanda tamen ibi verba præcedentia: quo se a magis inescari passi sunt, cum quibus jungenda, quæ postea de Alciato loquuntur.

(t) Vide potissimum ejus colloquium cui titulus Exorcismus seu Spectrum, ubi in fine ita differit p. m. 348. Antebac non soleo multum tribuere fabulæ, quæ vulgo feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam. Suspicio enim ab hominibus credali; Et Fanni (de quo in illo colloquio plura refert) similibus, multa pro veris proditiæ hæris, quæ simili artificio sunt admilitata. Adde ejus epistolam de colloquiorum utilitate, colloquiis subjunctam, p. m. 776. In spectro detego technas impostorum, quæ creditis simplicium animis solent illudere.

fugentes apparitiones dæmonum & animarum, vocesque divinas. Quamvis vero pestem hæc præstigia invexerunt pietati Christianæ? Idem in colloquio cui titulus virgo poenitens p. m. 203. Dic mihi, quæ specie erat? (Cacodæmon) Estne talis, qualis pingitur, vestro adunco, longæ auribus, hæpyarum unguibus, prælonga cauda? Et in encomio moriæ p. m. 102. Cæterum illud hominum genus totum est nostræ furiæ, qui miraculis & prodigiis gaudent mendacis, vel audiendis vel narrandis, nec ulla satietas talium fabularum, eum portentosa quedam de spectris & lemuriis, de larvis, de inferis, de id genus millibus miraculorum, commemorantur, quæ quo longius absunt a vero, hæc & creduntur libentius, & jucundius pruritus insillant aures. Atque hæc quidem non modo ad levandum horarum tedium mire conducunt, verum etiam ad questum pertinent præcipue sacrificis

tu, ne Papas irritaret, tot bullis hactenus inquisitiones contra sagas confirmantes, directo non tetigerit imposturas(u).

§. LXIV.

Imo in ipsa Germania tum continuatum fuisse, a Principibus & Statibus imperii, ut inquisitoribus illa libertas a Pontificibus concessa, inquirendi in sortitarios sub prætextu hæreseos, non permitteretur (w), indicio est Constitutio Criminalis Bambergensis, Moguntia 1510, typis impressa. Est enim Episcopus Bambergensis tanquam Princeps Ecclesiasticus haud dubie Papæ valde fuerit addictus; multa tamen in illa Constitutione deprehenduntur argumenta, sententiam nostram corroborantia (x).

§. LXV.

Cum vero Constituto criminalis Carolina tantum non tota de verbo ad verbum descripta sit ex

G 3

con-

Nec Constitutio Criminalis Carolina 1532.

ficia & concionatoribus. Conf. supra ib. 28. lit. d. ubi notavimus, Erasmus inter primos notasse figmenta in vitis Patrum.

(u) Erat enim Erasmus valde meticalosus, vide *Tom. IV. observo. seleff. Hall. obs. 21.* Ad quem merum etiam forte referri possunt ea, quæ jam supra excerptimus §. 13. Lit. a. quanquam forte etiam distinguaenda sint tempora in ipso Erasmo. Nam illam epistolam, ex qua ibi excerptimus, scripsit anno 1500.

(w) Illustratur hic dicta etiam ex gravaminibus statuum imperii in Comitibus Noribergensibus anno 1523. exhibitis apud Schilterum de *L. E. G. Lib. 7. c. 20 p. 259. seq.* Vide potissimum gravamen 68. *Quem in modum honesti viri & mulieres ex falso rumore sæpenumero graventur. Item gravam. 70. quibus artibus iudices ecclesiastici causas promiscuas solis sibi vindicare conentur.* Conf. etiam gravam. 73.

(x) Nam 1. de crimine magiæ voluit agi coram iudicibus

Lai.

constitutione illa Bambergensi (y); ita eadem observationes & hic repetendæ sunt (z). Imo hic aliquid novi adjectum est, doctrinis & praxi inquisitorum plane adversum, quod nempe ad denunciationem magorum contra neminem inquirendum sit (a).

§. LXVI.

*AufF. Mal.
lei judicium.*

Nec defuerunt viri eruditi, qui se processibus illis inquisitoriis contra sagas seculo XVI. opponerent. Ut enim taceam ea, quæ Philippus Melancthon

Laicis, atque adeo non coram Inquisitoribus papalibus, 2. *art. 55.* ad indicia magiæ saltem refert, si quis se obtulerit, quod velit alios docere artem magicam, aut quod aliis minatus fuerit, quod eis magia nocere velit &c. Nihil hic de delatione aliorum magorum, nihil de indicibus ex conventu sagarum aut pacto cum Diabolo, 3. *In art. 62.* qui de quæstionibus super crimine magiæ agit, jubentur iudices quærere, quomodo, quibus verbis & operibus magia facta sit, & an personæ, cui per magiam nocitum, iterum opem ferre possint. Hic iterum non jubetur inquirere, an pactum fecerint cum diabolo, an in conventu cum aliis magis fuerint, an incubos aut succubos admi-

serint. Ut adeo pateat, Episcopum Bambergensem istas nugas non credidisse, etsi bullis Papalibus corroboratas & inquisitorum libellis ac historiis defensas. 4. *In art. 131.* jubentur magi qui aliis damnum dederint igne puniri, ut hæretici; (i. e. æquali poena cum hæreticis gleich den Kägeren/non, quasi sint hæretici,) de reliquis magis præcipit ut consulantur juris periti, &c.

(y) Vid. dissertat. Dn. Præsidis de occasione &c. constituit. *Carolina §. 35. seq.*

(z) Nam *articulus 55.* paucis mutatis vel additis repetitur in constitutione *Carolina art. 44. articulus 64. in art. 52. & denique articulus 131. in art. 109.*

(a) *Art. 1214. Conf. Carolin.*

(b)

thon (b) ea de re obiter monuit (c): auctor anonymus Mallei Judicium (d) in eo totus est, ut iniquitates a iudicibus tam secularibus quam ecclesiasticis hic committas, perspicue ostenderet (e); quamvis non omnes fraudes & fabulas intimius videatur penetrasse (f).

§. LXVII.

Anno 1563. (g) Johannes Wierus Medicus Ducis Juliæ Clivæ & Montium opus de prætigis *Wieri opus de præigiis Demonum.*
dæ.

(b) Nam Lutherus hic non videtur omnia profundius expendisse. Admittit enim succubos demones, & de infantibus difformibus von Weyelbârgen quædam docuit, quibus multa opponi possent; ut patet ex illis, quæ ex colloquiis ejus excerpta leguntur in *Theatro de Vencifis* f. 11 seq.

(c) In Libello de anima p. m. 95. ubi optat, ut majori cum pondere & diligentius a iudicibus fierent anacrifis sagarum, nec iudices tam faciles essent ad credenda, tanquam vera, quæ quotidie de illusionibus & præigiis demonum referuntur, adeo ut confessioni delirantis anus & malefana, de suis epulis, coorais nocturnis, confessoribus & concubinis non statim adhibeant fidem quasi hæc corporaliter & revera, non imaginariæ & sensuum quadam fascinatione, & in spiritu fiant.

(d) Ex titulo apparet, hunc libellum Malleo Maleficarum

esse oppositum. Autor quisquis est, videtur religioni Evangelicæ fuisse addictus. Quando scripserit, certo non constat. Novus hujus libelli editor in præfatione putat id factum esse initio seculi XVI. Ex cap. 2. p. 7. constat, quod citet exemplum anni 1625. tanquam nuper factum. Interim c. 7. p. 27. seqq. sæpius citat Constitutionem Carolinam: imo c. 8. p. 35. citantur Erastus & Wierus, qui inclinante demum seculo XVI. scripserunt; nisi forte hæc allegatio ultima in nova aliqua hujus tractatus editione fuerit adjecta.

(e) Vide præ reliquis *totam quæst. 8.*

(f) Nam admittit, magos pacta revera inire cum diabolo qu. 6. s. 1 & 7.

(g) Ut patet ex epistolis gratu-

dæmonum sex libris distinctum edidit, oppositum malleo maleficarum (h), ac de poenis lamiarum etiam cum Johanne Brentio quædam disputavit (i); ex quibus constat, Wiserum, etsi Medicum, pro statu illorum temporum altius penetrasse mysteria iniquitatis inquisitoria, quam Brentium Theologum.

§. LXVIII.

*Lancelotti
institutiones
Juris Can.*

Eodem anno 1563. Lancelottus scripsit institutiones Juris Can. Hic, si fabulas inquisitorum de sagis credidisset esse veras, institutionibus illis aliquid ea de re inferuisset. Jam vero altum de iis ibi est

tulatoriis p. 86. & p. 205. Postea tamen ipse autor in sequentibus editionibus videtur multa addidisse. Ut editione sexta Basil. 1583. Ibi enim mentionem facit eorum, quæ anno 1565. & 1567. gesta sunt vid. p. 338. 397. 559.

(h) *Lib. III. de Lamiis c. 2. seq.* recenset prolixè sententiam mallei maleficarum de pactis sagarum cum dæmone, & ostendere laborat, ea pacta esse præstigiola, phantastica, inepta, non coherentia, vana, & nullius ponderis. *Ibid. c. 19.* tractat de incubi dæmoniaci illusionibus, & incubo morbo naturali; *c. 22.* refert ac refutat fabulam de Martini Lutheri ortu demoniaco. *Lib. IV. de iis,* qui lamiarum maleficio affecti esse putantur, agit; *c. 2. de re-*

bus monstris ore ejectis, de-
cet ac probat multis argumen-
tis, eas non fuisse in corpore.
C. 22. probat, homines non
transformari posse in bestias.
Lib. VI. c. 4. ostendit, quod pro-
cessus tum temporis usitatus
abeat a Constitutione criminali
Carolina; (conf. modo notata
§. 65.) C. 7. fabulam de mira-
bili interitu sage cujusdam ex
Vincentii speculo refert. *C. 8.*
differit, quod lamia hæreticis
non sint accensendæ. *C. 11. 12. 13.*
14. examinat confessiones mu-
lierularum exstarum. *C. 15.*
recenset exempla foeminarum
innocentium, ob magiam pu-
nitarum, &c.

(i) Vide Apologeticum sub-
junctum operi.

(k)

est silentium (k); sed repetit potius constitutionem Alexandri IV. supra (l) memoratam, quod inquisitores se non debeant immiscere cognitioni de sortilegiis, nisi hæresin sapiant manifeste; & saltem quasi pactorum (m) meminit inter sortilegos & dæmonem.

§. LXIX.

Anno 1564. Johannes Fichardus, JCrus & *Fichardi sententia de crimine magiæ* Reip. Francofurtensis Advocatus, Comiti cuidam, consilium eius super actis de crimine magiæ & responso alterius JCrus expetenti, respondit (n); rem duabus potissimum questionibus absolvi: 1. An sagæ secundum confessionem ab ipsis torture extortam comburendæ sint? 2. An eæ concubitum cum dæmone exercuerint, nocturnasque choreas duxerint? Ad utramque autem eo modo sententiam suam dicit, ut facile appareat, ei nugas & nequitias inquisitorum & iudicum magnam partem fuisse cognititas (o).

H

§.LXIX.

(k) Lib. 4. Tit. 5. §. 1. & 2. ubi erat sedes talia monendi.

(l) *Supra* §. 35.

(m) Ex Augustino, & inde excerpto *can. 7. in f. c. 26. q. 20.*

(n) Consilium hoc inter Consilia Germanica Fichardi reperitur p. 208. seq.

(o) Ad primam enim questionem respondet: se ejus decisionem affirmativam relinquere conscientie alterius JCrus,

melius tamen putat facturum fuisse, si alios autores præter malleum maleficarum & Girlandum consulisset. Ad secundam dicit: illa omnia esse dubia, incredibilia & impossibilia, ut in illis nemo se fundare possit. Imo subjicit, ea ab Inquisitoribus proprii commodi causa esse excogitata, multaque sanæ rationi contraria in Formicario & similibus scriptis contineri.

De.

§. LXX.

*Novi eorum
qui se in-
quiritibus op-
portuerunt.*

Cum autem hactenus memorati scriptores qui iniquitatibus processuum contra sagas se opposuerunt (p), partim multas fabulas ex vitis patrum, dialogis Gregorii, Vincentio Bellovaçensi, Nidero(q) &c. haustas, item confessiones per tormenta extortas, ut vel logice vel ethice veras (r) supposuerint; & hoc primo falso admissio, in fontes illarum iniquitatum & causas genuinas confessionum tormentis extortarum debito modo non inquisiverint; atque sic plura parum cohærentia imo quandoque contradicentia immiscuerint discursibus suis (s): occasionem dederunt aliis viris eruditiss, etiam ex ordine Protestantium, ut

Denique addit, non credendum esse denunciationi ab una saga adversus alteram factæ, quia scilicet sagæ per phantasmata soleant decipi, &c.

(p) Nimirum Ponzinibius, Alciatus, Autor mallei iudicium, Wierus, Fichardus, de quibus actum §. 61. 62. 66. 67. 69.

(q) De quibus repete monita nostra supra §. 25. sequuntur ad §. 44.

(r) i. e. partim crediderunt, Patres Ecclesiæ &c. nihil hic data opera finxisse, nec sagas ex metu tormentorum contra veritatem animi sententiam confessas esse; partim, quæ ab aliis scriptoribus ex relatione aliorum

bona fide prodita sunt; revera etiam facta esse.

(s) De Ponzinibio quidem in specie nihil memorare possumus, cum ejus tractatus non fuerit inspectus. Interim tamen ex illis, quæ exinde excerptæ sunt Spinaeus, apparet, quod crediderit, confessiones sagarum tormentis extortas ethice veras fuisse, non logice, sed eas per imaginationem delusas fuisse. De Alciato vide quæ jam notavimus §. 62. *Lit. n. c.* De Autore mallei iudicium jam monuimus §. 66. *Lit. f.* quod ipse admiserit pacta a magis inita esse cum diabolo: unde postea non

PROCESS. INQUIS. CONTRA SAGAS. 51

ut ista asserta de pactis sagarum cum diabolo, de incubis & succubis, de conventu sagarum, de transformatione magorum in bestias, &c. ulterius incaute quidem, sed bona tamen fide, propagarent.

§. LXXI.

Igitur non mirandum, quod, cum Divus Augustus Elector Saxoniae, dissensiones Jurisconsultorum in definiendis variis juris quaestionibus, constitutionibus postea editis definire intenderet (t), etiam inter alia propositis rationibus dissentiendo circa quaestionem, an crimen magiae indistincte, & etiamsi damnum non fuerit datum, poena capitali puniendum sit (u); approbata in constitutionibus sententia

*Constitutio
Saxonica II.
Part. IVa
anno 1570*

H 2

tia

ratio praegnans apparet, cur non & sagae talia pacta inire poterint, vel certe iniisse praesumenda sint, &c. Similiter de Wiero narravimus §. 67. *Lit. b.* quod fabulam quandam ex Vincentii speculo de miserabili saga cujusdam interitu recensuerit *lib. 6. c. 7.* Etsi vero simul profiteatur *ibid.* quod illud figmentum esse credat, & quod ea historia fabulae non sit abfimilis; eandem tamen cautionem non adhibuit alibi, ubi promiscue partim ex scriptoribus gentilibus, partim ex scriptoribus historiae ecclesiasticae & Patribus Ecclesiae & monachorum libel-

lis multa de apparitionibus daemonum, item de magorum factis, ut vera recensuit: vide e.g. *L. 1. c. 10. 13. 14. 15. L. 2. c. 1. & 4.* & alibi passim. Sic & Fichardus supra §. 69. *Lit. o.* parum caute alterius Icti conscientiae reliquit decisionem primae quaestionis, quod nimirum saga secundum confessiones in tortura factas, comburenda sint, &c.

(t) Historiam constitutionum illarum & praecedentium consultationum tradit Daniel Mollerus in Commentario ad praefationem Electoralem,

(u) Continentur illae rationes in Consultationibus consti-

tia affirmativa, pro mitiganda ejus duritie ista communis traditio de pactis & concubitu sagarum cum dæmone fuerit inserta (w); & sic per legem publicam a capite Principum Protestantium latam, persuasio ista hæctenus vacillans, maximum robur coeperit,

§. LXXII.

*Lamberti
Danæi dialo-
gus de vene-
ficiis 1574.*

Cum igitur Jcti Lutherani in casses Inquisitorum inciderint, non adeo vitio vertendum Lamber-
to Danæo theologo reformato, quod anno 1574. dia-
logum de veneficis eum in finem ediderit, vt pro-
cessum contra sagas defenderet; etsi ex eo ubique
appareat, quod vel distincta aperte confuderit, vel du-

tutionum Saxonicarum Tom. I. P. IV. qu. 68. & Tom. II. P. IV. qu. 7. Autor prioris consulationis, pro indistincta pœna capitali pronuntiat; posterioris, casus varios distinguit. Uterque tamen in eo consentit, quod si pacta cum diabolo sint inita, aut concubitus peractus, pœna capitalis locum habere debeat.

(w) *Part. IV. consilii 2.* Fuerunt autem Constitutiones hæc Electorales editæ anno 1572. Et quamvis concubitus expresse non fiat mentio; non tamen sine ratione verba dictæ constitutionis: oder zu schaffen hat / de eo explicat Daniel Mollerus in com-

ment. ad d. consilii. respiciens videlicet ad autores dictarum consulationum, quos ante oculos habuit quicumque concepit d. constitutionem. Istitis vero autoribus Wierus vapulat, nulla tamen alia addita ratione, quam quod fuerit Medicus & non ICTus; & contra Paulus quidam Girlandus utramque ibi facit paginam, haud dubie scriptor Pontificius & fabularum illarum in favorem Inquisitorum defensor; cujus scriptum subsequenti-
bus temporibus verosimiliter, per Delrium, Torreblancam, & similes (de quibus infra suo loco) obumbratum fuit.
(x)

dubia & dæmonstranda, ut indubie vera præsuppo-
fuerit (x).

H 3

S. LXXII.

(x) Ita v. g. *p. 18.* præsupponit contractum inter satanam & sagas. Præsupponit *p. 28.* (tales) fortianos ante Christum natum innotuisse; cum videlicet absurdum sit, Christum, qui venerit ad opera Diaboli destruenda, novam illis potestatem adjecisse, quam antea non habuerint. Ita *p. 31.* S. Scripturæ textus adducit, ubi fortiorum & veneficorum (talium scilicet de quibus est quæstio) fit mentio. *P. 32. seq.* pro existentia (talium) fortiorum, ad Augustinum, Trithemium, leges Romanas, Jus Can. provocat; (quæ tamen ut supra ostensum de talibus nihil docent,) item ad propositiones damnatas a Parisiensibus 1398. & ad experientiam damnatorum talium magorum plurimorum. *P. 39. 40.* impugnat eorum sententiam, qui omnia quæ de fortianis (nota talibus: nam nemo unquam magos in alio significato negavit,) dicuntur, vel ficta esse afferant, vel melancholico saltem alicui morbo adscribant, quasi scilicet illi æque fidei Chri-

stianæ certitudinem blasphemæ tollant, & divinam Christi naturam negent, ac illi, qui dæmoniacos a Christo sanatos, pro melancholicis & flava bile laborantibus venditent, (Quæ, qualis, quanta?) rursus provocans ad confessionem sagarum, quod satanæ nates deosculatæ sint. *P. 42. seq.* tanquam fortissimum argumentum adducit illud. Posita causa poni effectum: at satanam tanquam causam adesse, qui voluntatem, & potestatem (quod erat crimonenon) talia perpetrandi habeat. Ergo. *P. 49. seq.* aliud argumentum. Qui gigantem dejicere potest, ille & puerulum. At fortianii homines venenolædere possunt. E. multo magis bruta, herbas, vinum, aquam, aerem, per concessionem divinam. *P. 51.* ad multa exempla provocat, quæ ipse viderit, quod fortianii rabidos reddiderint, podagram & paralytin in aliis produxerint &c. provocans insuper *p. 52.* ad auctoritatem Augustini, Virgillii, *p. 54.* Nicephori Callisti. *P. 55.* Deum tamen ipsum

§. LXXIII.

Thomas Erasti
dialogus de
Lamiis &
Strigibus 1577

Uti vero Danaus non nominat Wierum, ita etiam nullum indicium in scripto ejus deprehendo, quod adversus hunc præcisè calamum direxerit. Sed anno 1577. Thomas Erastus, medicus notissimus, de Lamiis & Strigibus alium dialogum edidit, in quo etsi etiam non nomet Wierum, tamen ex ipsa inspectione libelli constat, eum adversus hunc directum esse. Quid vero etiam Erastus præstiterit, docebunt excerpta sequentia (y).

§. LXXIV.

ipsum esse asserit, qui primus hæc efficiat, & his hominibus tanquam instrumentis peccata hominum puniat. Non autem esse hæc phantastica sic probat; quod phantasia magorum non possit a læsis sentiri: At læsos revera sentire morbos a fortia-riis injectos. (Id vero hic erat in questione, annon fortia-rii, ea, quæ alii patiuntur, possint sibi imaginari, quod ipsi ea fecerint.) Accedere horum confessionem p. 56. & testimonium Augustini, Virgilii, Thomæ Aquinatis &c. p. 58. P. 59. tamen contra Augustinum & Apulejum negat, quod fortia-rii possint homines mutare in bestias. Nabuchodonosoris metamorphosin adscribendam esse (p. 61.) omnipotentæ divinæ, non vi-

ribus satanæ. (Jam ipse videat, quomodo hæc cohæreant cum iis; quæ modo ex p. 55. excerpsumus. P. 64. rursus præsupponit pactum cum satana, & notas ab eo fortia-riis impressas, quod ipsi etiam agnoscant judices, curantes videlicet, ut istæ notæ inquirantur &c. P. 66. seq. modum paciscendi prolixè describit ac conventus ad synagogam; Et interrogatus, unde ista sciat, intrepide respondet p. 71. ex infinitis eorum confessionibus constantissimis & simillimis, & ex innumeris adversus eos judiciis institutis. Ut adeo plura exinde excerptare pudeat & pigeat.

(y) Recte quidem p. 19. statum controversiæ format: *St. saza cum demone sedus incant?* sed

§. LXXIV.

Anno 1579. Johannes Bodinus homo superstitiosissimus, & magis Judæus quam Christianus (z) Bodini de magorum dæmonomania Libri IV. 1579. edidit libros IV. de magorum dæmonomania, in eototus, ut facta Inquisitorum defendat, potissimum tamen ad exempla confessionum talium provocans, aut ad fabellas putidissimas; in eo maxime capite, ubi de expresso pacto sagarum cum diabolo agit, & an corpore a dæmonibus exportentur (a). Subjunxit etiam confutationem opinionum Wieri, quem ut hominem improbissimum, impostorem, exscriptorem Steganographiæ Johannis Trithemii, & discipulum Cornelii Agrippæ magorum omnium Principis, traducit (b).

§. LXXIV.

fed vide jam quomodo id probet P. 34. Quod saga existiment, se beneficio diaboli admirabilia agere, & ex pactione talia ab illo postulare, certum est. P. 51. Quod saga Deum abjurent, & mancipia diaboli se futururas stipulentur, probatione tamen non eget, quam ego egero cuperem. Est enim pro dolor nimis, quam opus est, clarum. Qui negare auleret, homo prudens nullus mihi antebac, notus fuit. P. 52. Omnes uno consensu, quocumque loco & tempore interrogantur, hoc ipsum consentunt, tametsi capitale sibi fore provideant. P. 90. Singula suos habent amassos, ornate, ad spectu, nomine distinctos, & statim a contracta pactione congređi solent; sicut uniuersa, ubicumque capti fuerint, magno semper consensu assentiant. P. 128. Cur

igitur ista repetis, & factus nullum ferre cum dæmone interdiu ostendat. Et factum possibile est, & sapius quam vellem, factum est. Non ergo impossibile factum fuerunt, cum se pepigisse cum diabolo fatentur. Denique p. 145. Neque ego aliquis inueniri negavi, qui sine tormentis fatentur crimen suum, sed raras esse monui. Etenim aliqua solo METU questionum LIBERE ad interrogata respondent. Nec desipiunt, que sic faciunt. Malum enim sine cruciatu dicere, quæ tormentis extorqueari posse intelligant.

(z) Ut patet ex scelestissimo ejus libello, cui titulum dedit; Heptaplomeres.

(a) Lib. 2. cap. 2.

(b) Vid. p. 689, seq.

(c)

§. LXXV.

Goedelmanni
 varia de ma-
 gis & vene-
 ficis anno
 1587. seqq.

Habuit anno 1584. Johannes Georgius Goedelmannus Jctus Rostochiensis disputationem de magis, veneficis, & Lamiis (e). Hujus occasione anno 1587. responsum ab eo petiit Senatus in quadam civitate Westphaliæ, an secundum mores tum receptos pro indicio adversus sagas habenda sit contestio & nominatio aliarum sagarum accedente probatione per aquam frigidam, & an doctrina Bodini in processu contra sagas sit attendenda (d). Respondit non solum Goedelmannus (e), sed etiam hac occasione tres libros de magis & veneficis postea edidit (f); in quibus Wieri & Fichardi sententiam potissimum videtur esse secutus (g).

§. LXXVI.

(e) Vide Goedelmanni. *Lib. 3. p. 4. & p.*

(d) *ibid. p. 5. seq.*

(e) Vid. ipsum responsum *d. l. 3. p. 10. seqq.* in quo improbat ista indicia, & de Bodini libro recte judicat *p. 38.* quod ejus libellus multis absurdis opinionibus sit repletus, quod latius probat *Lib. 2. p. 20, 24, 72, 73, 95, & Lib. 3. p. 27, 36, 46, 99, 108.*

(f) Priores duo libri videntur continere disputationem ante memoratam, variis tamen augmentis locupletatam. Liber tertius vero videtur confirmare responsum modo allegatum, de justo modo procedendi contra sagas. Ubi inter alia

lib. 2. p. 80. & lib. 3. p. 127. illustrat ea, quæ jam supra de constit. Carolina §. 65. notavimus, quod scilicet eadem nec de concubitu dæmoniaco, nec de nocturnis conviviis & transmutationibus Lamiarum, interrogationes institui jubeat.

(g) Nam *Lib. 1. cap. 2.* concedit, magos pacta inire cum dæmone, non vero sagas, nisi mere phantastica, quod latius probare intendit *lib. 2.* Liber tertius maxime commendandus, ubi perspicue docet, processum contra sagas ab Inquisitoribus introductum, & recte rationi & Con-

§.LXXVI.

Interim, etsi post reformationem inquisitori-
 bus ipsis non videatur esse magna potestas relicta *Theatrum*
 contra sagas, etiam apud Pontificios (h); retine- *de veneficis*
 runt tamen iudices seculares modum irrationabi- *1586.*
 lem ab ipsis introductum; in quorum usum edi-
 tum est anno 1586. Theatrum de veneficis(i), ut
 scil. auctor adderet animum iudicibus, qui nonnihil
 segnius contra sagas procederent (k). Ex ipsis tra-
 ctatibus, quæ hic exhibentur, constat, jam illis tem-
 poribus maximam partem Theologorum, Jctorum
 & Medicorum protestantium, tabulis inquisitorum
 fuisse infectos, & doctrinam hanc bona fide propa-
 gare intendisse (l); pauciores vero solliciti qui-
 dem præcipitantiam iudicum, sed tamen ultra cau-
 telas Wieri non processe (m).

§. LXXVII.

Video etiam citari (n) bullam Sixti V. Papæ *Sixti V. bulla*
 contra *contra Astro-*
 con- *logos.*

Constitutioni Carolinæ aperte
 repugnare.

(h) Nam Protestantes, uti
 clero non reliquerunt proces-
 sum inquisitorium contra hære-
 ses in genere, ita nec in specie
 contra crimen magiæ. Quod
 vero, & cur Principes Catholi-
 ci idem fecerint ratione magiæ,
 patet ex jam dictis §. 37. 45. 54.
et c.

(i) Seu fasciculus tractatum
 variorum de veneficis, vel ger-

manice scriptorum, vel in ger-
 manicam linguam translatio-
 rum.

(k) Vide Editoris epistolam
 nuncupatoriam.

(l) Unde & pleraque scripta
 ibi contenta, favent doctrinis
 inquisitorum.

(m) e. g. tractatus octavus
 p. 202. nonus p. 214. undeci-
 mus p. 262. &c.

(n) a Torreblanca de magiæ
 l. l. 166. n. 20 p. 171.

(o)

contra Astrologos, haud dubie circa illa tempora editam (o); sed quam videre mihi non licuit.

§. LXXVIII.

Petri Binsfeldii de confessionibus sagarum 1791. Anni 1791.

Anno 1591. Petrus Binsfeldius, suffraganeus Trevirensis edidit tractatum de confessionibus Maleficorum & sagarum, an & quanta fides iis adhibenda sit. Ubi methodo antiqua procedit, & aliorum dicta & fabulas inquisitorum repetit (p).

§. LXXIX.

Nicolai Remigii de dæmonolatria Libri tres 1594.

Majori tamen cum applausu excepti sunt Nicolai Remigii (q) libri tres dæmonolatriæ (r), anno 1594. publicati; quamvis methodo plane simpliciter procedant & ad persuadendum homines, præjudicio auctoritatis non plane immerfos, omnium minime videantur apti esse, cum totus liber non nisi confessionibus sagarum & exemplis inde defumtis repletus sit (s).

§. LXXX.

(o) Torreblanca citat quidem bullam de anno 1591. sed eo tempore Sixtus V. jam erat mortuus. Ipse enim sedi præfuit ab anno 1585, ad annum 1589.

(p) Ex dedicatione auctoris & querelis ibi prolatis apparet, quod tum adhuc non pauci fuerint viri cordati, qui processui illi inquisitorio resisterent.

(q) Consilarii Lotharingici & in judiciis capitalibus cognitio-

(r) Nam statim anno 1596. in Germania rursus sunt editi, & anno 1598. in linguam germanicam translati.

(s) Statim titulus jucunde delirat: *N. Remigii Dæmonolatria libri tres, ex judiciis capitalibus 900. plus minus hominum, qui sortilegii crimen intra annos 15. in Lotharingia capite lucerunt, miris ac jucundis narrationibus, variarum naturalium questionum ac mysteriorum dæmoniacorum discussionibus, valde suaves & grati, atque sales morandos imprimis apti.* Ipse autor statim in præfatione profitetur, quod

§. LXXX.

Quamvis autem facile appareat, similitudinem confessionum a sagis, vel per torturam vel ejus metu extortarum, argumentum nullius momenti præbere pro asserenda earum veritate (t); imposuit tamen idem argumentum Danieli Mollero, JCTo

*Danieli Mol-
leri commenta-
rius ad
Constitutio-
nes Electoris
Augusti 1599*

I 2

Saxo-

quod dubiam fidem de sagis & earum operibus per certam demonstrationem & ab experientia desumptam, & quidem appositis loco, tempore & personis, (quasi nimirum saltem dubium hæcenus facit, an confessiones aales a sagis fuerint editæ, non vero, an confessiones, quæ editæ fuerunt, fidem mereantur.) stabilire velit; quod & in toto tractatu fecit. Porro ipse autor, ut homo valde credulus, confessiones quasvis absurdissimas pro absurdis non habuit, exceptis illis, quod diabolus possit homines in bestias mutare, & liberos generare, (congressum tamen libidinosum concedit,) & quod animæ ex corporibus ad tempus excedant, & rursus in illa redeant, &c.

(t) Partim propter suggestionem judicum, quæ uti hodieum, etiam in summaris quæ dicuntur depositionibus delin-

quentium sunt satis frequentes; ita nullum est dubium, quin & eo tempore, sagis summariter examinatis, tales suggestiones factæ fuerint. Unde vir optimus, qui testatur, se per plures annos ut Assessorum Scabinatus Lipsiensis plurima acta de crimine magiæ perlegisse, fuit deceptus, dum putavit, sagas illas ejusmodi depositiones sibi similes absque talibus suggestionibus fecisse. Non enim solent scabini Lipsienses examini judiciali præsentem esse. Sed fac etiam, quasdam sagas sponte, id est absque suggestionem, talia fuisse confessas; sufficit, quod fabulæ illæ tum in vulgus notæ fuerint, adeoque sagæ etiam generaliter admonitæ, sic solent die Wahrheit sagen / damit mann nicht nöthig hätte / dieselbe durch andere Mittel aus ihnen zu bringen / metu torture facile potuerunt res etiam ab-

sur-

Saxonico, ut circa finem seculi XVI^{ti} (u), eo fere solo inductus, propagaret doctrinam de pacto & concubitu diaboli cum sagis (w): cujus adeo auctoritatem secuti sunt postea etiam collegia JCtorum Saxoniorum, & alia (x)

§. LXXXI.

*Martini Del
Rio disquisi-
tiones Ma-
gica 1599.*

Anno 1599. Martinus DelRio Jesuita edidit disquisitionum Magicarum libros sex, in quibus, tanquam vir infinitæ lectionis, omnes fabulas (y) collegit, & more scholastico disputans, eo majori cum successu pondus addidit persuasioni, de pacto dæmonum cum sagis, & fide confessionibus fagarum adhibenda, quod, observans jam ex Reformatis & Lutheranis aliquot scriptores ejusmodi fabulas admisisse, eos in subsidium citet (z). Unde & postea majori cum imprudentia pene omnes JCI protestantes hunc autorem tantum non exscribere solent (a): non considerantes, quod Del Rio calumniosissime multiplicationem & frequentiam criminis

Ma-

turdissimas commemorare, quas antea in conventibus omnibus hominum pleblejorum, de aliis sagis narrari audiverant.

(u) Nam, ut ex privilegio Electorali operi præmissio constat, prima editio commentarii prodidit anno 1599.

(w) Vide comment. ad d. Part. IV. consist. 2, n. 8. & 19.

(x) Ipsi enim commentaria usque ad tempora Carpzo-

vii, tam intra quam extra Saxoniam in hac quidem materia ab aliis scriptoribus citari solent, vide e. g. statim §. seq. Lit. 2.

(y) Ex scriptis philosophorum & pætarum gentilium, Patrum Ecclesiæ, Inquisitorum, &c.

(z) Vide Lib. 5. sect. 16. ubi p. 760. citat Danæum, Erastum, alios, & p. 762. Danielem Mollerum.

(a) Cum in hoc opere omnia

sol-

magiæ Calvinismo, ut ait, & Lutheranismoadscribat(b), ac Lutherum & Lutheranos ac Reformatos cum impudentia & virulentia maxima traducat (c).

L. LXXXII.

Maximum autem pondus persuasioni illi de pactis sagarum, potissimum apud Reformatos addidit initio Sec. XVII. (d), quod Jacobus Magnæ Britan-

*Jacobi Regis
Angliae da-
monologies
initio Sec.
XVII.*

I 3

tan-

collecta deprehenderent, quæ ab aliis antea seorsim essent tradita.

(b) Statim in præfatione circa finem.

(c) Ut *Lib. 3. Part. 1. qu. 4. sect. 1. p. 405. lit. c.* quod magi Lutheri & Zwinglio hospitium paraverint, & quod Calviniani sint veri anteaambulones Antichristi, & *ibid. q. 8. sect. 1. p. 428. seq.* quod atheismus ex Calvinismi radice propullulet, ac idcirco tot passim maleficorum examina multiplicentur; quoddammon Wittebergensis Lutherum in summas angustias & alvi profusiviam adegerit; quod demon ex ore cujusdam obfessæ Calvinianos irriserit, nihil sibi ab illis timendum clamans, quoniam amici essent & fœderati; quod eo tempore, quo Lutherus obierit, in Brabantia demonnes ab obfessis ad Lutheri funus

avolaverint, &c. Plura vide in indicibus sub voce Lutherus & Calvinus. Conf. & *Lib. 1. Sect. 16. p. 772.*

Accedit & astutia qua usus est DelRio, dum passim simulat, quati studio veritatis subinde disputet contra assertiones quasdam scriptorum pontificiorum, in quæstionibus ad magiæ crimen pertinentibus. Et hæc ratio genuina est, cur tot vicibus hæc disquisitiones DelRii iterum impressæ fuerint; non, ut vult Baylius *dans la réponse aux questions d'un Provincial Tom. 1. c. 16. p. III.* quod id ideo factum sit, quia nil magis aptum sit ad excusandam incredulitatem, quam si proferantur exempla nimis credulitatis, quibus repleta sint hæc disquisitiones. (Et hæc ultima assertio vera sit.)

(d) Nam anno 1606. Hermannus Germbergius in latinam Lingvam id opusculum transtulit.

(e)

tanniæ Rex, edita Anglico sermone Dæmonologia, fabulas istas defendere aggressus fuerit. Et non potuit non præjudicium auctoritatis regię valde nocere veritati, imprimis illo tempore, ubi ipsi eruditi famigeratissimi Jacobo certatim adulabantur (e). Quanti vero sit pretii hæc Dæmonologia, patebit ex paucis excerptis, quæ subjiciemus (f).

§. LXXXIII.

(e) Prædicantes eum ut sapientissimum, & Salomoni comparandum. Nam post mortem Regis, ut fieri solet, mitius de ejus eruditione sentiebant, & hodiernum sentiunt eordatiores. Vid. Larreus *Hist. Anglic. sub Jacobo I p. 620, seq.*

(f) In præfat. p. 8. dicit, se ex conscientia, (quæ etiam erronea esse potest) libellum hunc edidisse. P. 9. meminit Angli cujusdam, nomine Scoti, qui incantationem possibilem esse negaverit, quem propterea Saduceum vocat; item Wieri, quem dicit, ex metu, ne puniretur, in scripto suo declarasse, quod sit professionis illius. (Sensui communi hæc locutio repugnat, quod aliquis se magum declaret ex metu, ne puniatur.) P. 13. ad Bodini Dæmonomaniam provocat, addens tamen, eam studio majori col-

lectam, quam judicio conscriptam fuisse. Provocat etiam ad Theologos Germanos, Hyperium, & Hemmingium, qui pro ejus stent sententia. *Lib. 1. C. 1. §. 16.* potissimum fundamentum scripti sui ponit in confessionibus sagarum. P. 17. contra dissentientes urget canonem. contra negantem principia non esse disputandum; (adeoque fabulas de magis, ut principia demonstrationis non indigentia præsupponit) atque iterum experientiam quotidianam, & sagarum confessiones urget C. 5. p. 47. libros, dubitationes contra illam persuasionem proponentes, vocat diaboli scholam. C. 6. p. 52. *seq.* de contractu diaboli cum sagis, ejusque circumstantiis, tanquam si legislatorem ageret, secure pronuntiat, & loco probationis p. 62. dubitantes ad varias historias, eas-

§. LXXXIII.

Anno 1613, Franciscus Torreblanca, Jctus <sup>Franc. Tor-
reblanca de
magia 1613a</sup> Hispanus, quatuor libros de magia edidit, postea Lugduni 1678. iterum impressos; quibus etiam strenue utuntur iudices & advocati in quæstionibus de sagis

etque authenticas, (scilicet) ab aliis autoribus relatas, ablegat. *Lib. 2. c. 3. p. 91.* iterum ad confessiones provocat, quod diabolus cum sagis templum ingreditur, suggestum occupet, & quod sagæ in adoratione diaboli ejus posteriora osculentur. Addit *p. 92.* et si hoc ridiculum videri posset, credibile tamen esse, vere factum fuisse, cum legamus, in Calecuthia diabolum sub forma hirci comparere, & juramentum fidelitatis a populo illo exigere. *Lib. 2. c. 4. p. 99.* tamen dicit, esse incredibile, quod Diabolus corpora sagarum comprimere possit, ut per spatia locorum arcta penetrare possint; quia hoc non minus quam transsubstantiatio Pontificia, quantitati corporis naturalis adversetur. *C. 5. p. 104. seq.* in causas inquiri, cur plures mulieres quam viri arti huic addictæ sint. *C. 6. p. 121.* adferit, sagas majori potestate præditas

esse adversus Magistratus negligentes, quam adversus eos, qui severe in eas inquirunt, ac eas torquent ac puniunt secundum legem Dei. *C. 7. p. 127. seq.* docet, spectra & larvas magis abundasse in Papatu, sed hæc cessasse post reformationem. Contra potestatem sagarum diabolicam magis invaluisse post reformationem, quod experientia in Hibernia testetur, Posterius negantes, iterum vocat Sadduceos, iisque imputat, ac si simultacite negent ipsius Dei omnipotentiam. *Lib. 3. C. 3. p. 155. seq.* confirmare vult persuasionem de incubis & fuceubis & causas enarrat, cur spiritus isti potius in septentrionalibus, Barbaricisque mundi partibus, scil. in Lapponia, Finlandia, Orcania, Scotia, quam in alijs mundi regionibus, versentur. *C. 6. p. 185.* dicit, vel ideo denunciationes sagarum per alias sagas pro validis habentur.

fagis: etsi & hic nil nisi fabulas inquisitorum fundamenti loco ponat (g).

§. LXXXIV.

*Carpevii
doctrina de
fagarum pa-
ctis & consu-
bitu cum da-
mone circa
medium Sec.
VII.*

Denique cum Benedictus Carpevius, J.Ctus alias de universa Jurisprudencia, Saxonica præcipue, immortaliter meritis, circa medium Sec. XVII. partim doctrinas inquisitorum sæpius memoratas defendere multis rationibus alloboraverit (h), partim sententias Scabinorum Lipsiensium ab anno 1582. ad annum 1622. recensuerit (i), in quibus referuntur confessiones fagarum de rebus rationem omnem & fidem superantibus, sed tamen, ac si ve-

ræ

endas, quia versetur in negotio proditionis summæ adversus Principem Principum i. e. Deum (adeoque in crimine excepto) &c.

(g) Ut ex ungue leonem nocescas, *Lib. 2. c. 6. n. 4. seq. p. 172.* cum allegatis legum & doctorum probat, contractum diaboli cum fagis esse contractum innominatum, do ut facias, ex quo nascatur actio præscriptis verbis, diabolo quidem adversus hominem, (mirum, quod non etiam fabulas excogitaverint de actionibus his secundum formulas pragmaticorum a diabolo adversus fagas

instituitis,) non tamen adversus dæmonem. Etsi enim ultro citroque obligationem producant, in dæmonem tamen non cadere posse obligationem neque civilem neque naturalem, quia non sit pura creatura anima & corpore constans; neque hominem habere justam causam ea dere conquerendi, quia contrahens non debeat esse ignarus conditionis ejus cum quo contrahit &c. Quis non miseretur ineptiarum,

(h) In *Practica rerum criminalium* n. 48. 49. 50.

(i) Quæ subjuncta sunt *d. qu.*

50.

(k)

PROCESS. INQVIS. CONTRA SAGAS. 65

ræ essent, a iudiciis acceptis: ad ejus auctoritatem & ad illas sententias postea unanimiter provocarunt Juri pariter & Theologi Protestantes. Ut adeo non opus sit, ut in horum sententiis ulterius recensendis simus prolixiores.

§. LXXXV.

Sed voluit tamen divina providentia, ut excoecantibus se ipsos in media Evangelii luce eruditissimis Evangelicis, ex mediis Papatus tenebris surgerent, qui errorem illum jam communem & universalem iterum destruere aggredirentur. Anno enim 1653. Gabriel Naudæus edidit idioma Gallico Apologiam pro viris magnis falso magiæ accusatis (k), librum eruditum & studiosis veritatis imprimis commendandum (l); etiam & hic glaciem saltem frerit,

Gabr. Naudæi apologia pro viris magnis falso magiæ accusatis 1653.

K. &

(k) Puta Zoroastre, Orpheo, Pythagora, Numa Pompilio, Democrito, Empedocle, Apollonio, Alchindo, Geber, Artaphio, Thebir, Anselmo de Parma, Raymundo Lullio, Arnolodo de Villa Nova, Petro de Apollonio, Paracello, Henrico Cornelio Agrippa, Savanarola, Nostradamo, Divo Thoma, Rogerio Bacono, Thoma Burgeio, Michaelo Scoto, Johanne Pico Mirandalano, Trithemio, Roberto Lincolnensi, Alberto Magno; Papis, Sylvestro II. Gregorio VII, &c. Josepho, Salo-

monæ, sapientibus ex oriente, Virgilio &c.

(l) Imprimis quod C. 3--7. agat de causis variis, ob quas multi pro magis falso fuerint habiti, v.g. quod ipsi talem famam affectaverint, item ob singularem eruditionem, imprimis studia Mathematica; ob libros magicos illis falso adscriptos, ob odia, ignorantiam, credulitatem aliorum, ob scriptores Romanicos, ob fabulas Nideri, Sprengeri, Infitoris, Bodini, & similitum. Item, quod c. 22. Et ult. recenset causas, quibus talia men-

& multa reliquerit addenda & emendanda aliis(m).

§. LXXXVI.

Autor cautionis criminalis de processibus contra sagas.

Propius tamen ad scopum nostrum accessit Autor cautionis criminalis de processibus contra sagas(n); quem, etsi nomen suum non apposuerit, fuisse tamen Patrem Fridericum Spee Jesuitam, indicavit Illustr. Leibnitius(o): hic enim summam iniquitatem processus inquisitorii contra sagas ita ad oculum demonstravit, ut merito ruborem excutere debeat defensoribus hujus processus inter Evangelicos.

§. LXXXVII.

Alia quadam scripta huc pertinentia.

Pertinet etiam huc meditatio Richardi Simonis super sententia condemnatoria in processu inquisitorio contra sagas a Consilio Regio Parisiensi annull-

mendacia per aliquot secula pro-
veris fuerint habita; nempe
scriptorum credulitatem, indi-
gentiam, superbiam, polyma-
thiam, &c. Vellicat equidem, pro
more suo Gisbertus Voctius *Par-*
te tertia disput. select. p. 613. Nau-
dai hoc scriptum, variis modis;
sed vellicat saltem.

(m) Inprimis circa ortum &
causas fabularum harum.

(n) Qui jam anno 1644, pro-

diit, & anno 1648, ab Herman-
no Schmidio in linguam germa-
nicam est translatus.

(o) Ex cujus relatione Plac-
cius Theatro anonymorum ve-
ri autoris nomen inseruit, Cou-
fer ejusdem Illustr. Viri tracta-
tum anno 1710, gallico idioma-
te conscriptum *sur la Bonte de Dieu*
& *la liberte de l'homme part. 1. p. 215.*
seq.

(p)

nullata (p); & scriptum satyricum, ante biennium Amstelodami editum (q).

§. LXXXIIX.

Unde sperandum est, persuasionem illam communem de sagis tandem aliquando iterum interituram esse (r); ut adeo non opus sit, ut multa admo-
neamus de primariis erroribus, ex quibus hæc persuasio orta fuit, & quomodo unus error alterum generaverit, item de impedimentis, cur primi adversarii illorum errorum, ut Wierus &c. non multum potuerint proficere. Quamvis etiam ex hæctenus sparsim quoad historiam horum errorum dictis, a
K 2 lecto-

(p) Tomo 2. Bibliotheca Critica e. 6. p. 114. seq. cujus rubrica est: *Reflexions sur un Arrêt du Conseil, qui casse un Arrêt du Parlement de Rouen contre quelques personnes condamnées à mort comme Sorciers. Diverses remarques sur les Livres, qui traitent de magie & de Cabbale.*

(q) *L' Histoire des imaginations extravagantes de Mons. Ousse, causées par la lecture des Livres, qui traitent de la Magie, des Sorciers, Loups-garoux, Incubes, Succubes, & du Sabbat &c. Ubi absurdissima quæque ex defensoribus processus contra sagas & similibus nugarum excerpta sunt.*

(r) Nam plus nocent ejus-

modi persuasionibus aperte infulsis scripta satyrica, quam refutationes seriæ. Ita v. g. Erasmi Colloquia & encomium Moria plus nocuerunt superstitionibus monachalibus & erroribus Academicis, quam disputationes maxime seriæ primorum Reformatorum. Adde, quod Illustr. Leibnitius notaverit loco modo lit. o citato p. 217. quod Friderici Spee cautio criminalis jam effecerit; ut non solum ab Electore Moguntino, sed & a Ducibus Brunsvicensibus, & a plurimis alijs Principibus Ger-

ma-

lectoribus iudicio pollentibus facile tales observationes in ordinem redigi possint, & nonnulla etiam hic suppeditet Naudæus (s).

manie, illa iniquitas processus abrogata.
inquisitorii contra sagas fuerit | (s) *d. wall. c. 3. §. 1. 6. 7. & 22.*

FINIS.

97692

01 A 6583

ULB Halle
003 093 182

3

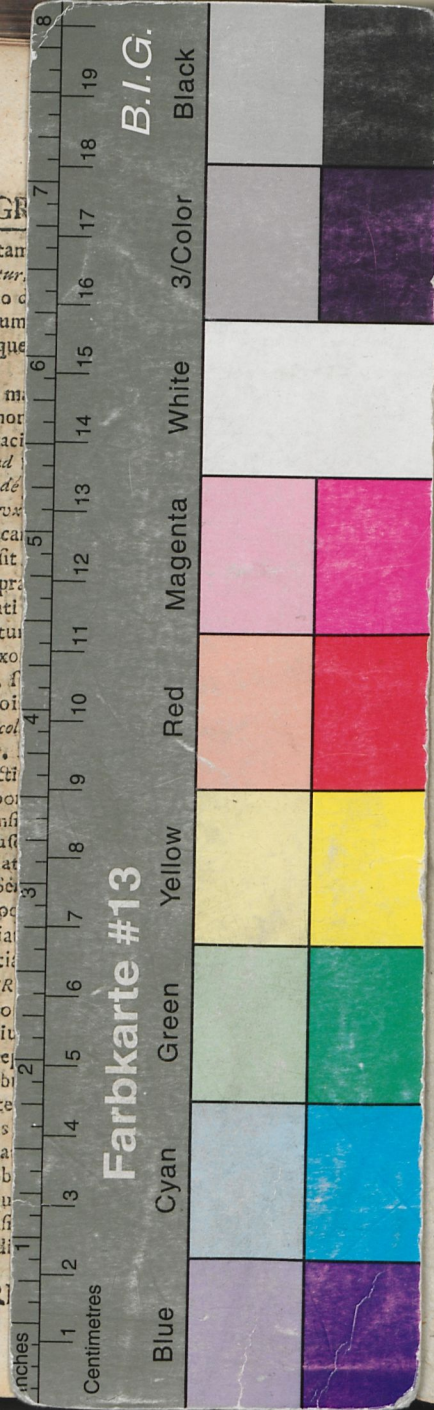
5b.

WDA

vd 18

~~21~~ 21

21

DISPUTATIO JURIS CANONICI
DE

**ORIGINE
AC PROGRESSU
PROCESSUS INQUI-
TORII CONTRA
SAGAS,**

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ MARCHIONE BRANDENB.
DUCATUS MAGDEB. GUBERNAT.

&c. &c

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORUSSIÆ REGIS CONSILIA-
RIO INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTO-
RE AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULTATIS
JURIDICÆ ORDINARIO,

*PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI
SUBJICIT*

DIE XXX. APRILIS M. DCCXII.

H. L. Q. C.

JOHANNES PAULUS IPSEN,
HUSO SLESVICENSIS.

MALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis JOHANNIS CHRISTIANI ZAHNII, Acad. Typogr.